

KERTOMUS

Oulun Työväenyhdistyksen 25-vuotisesta toiminnasta vuosina 1886–1911

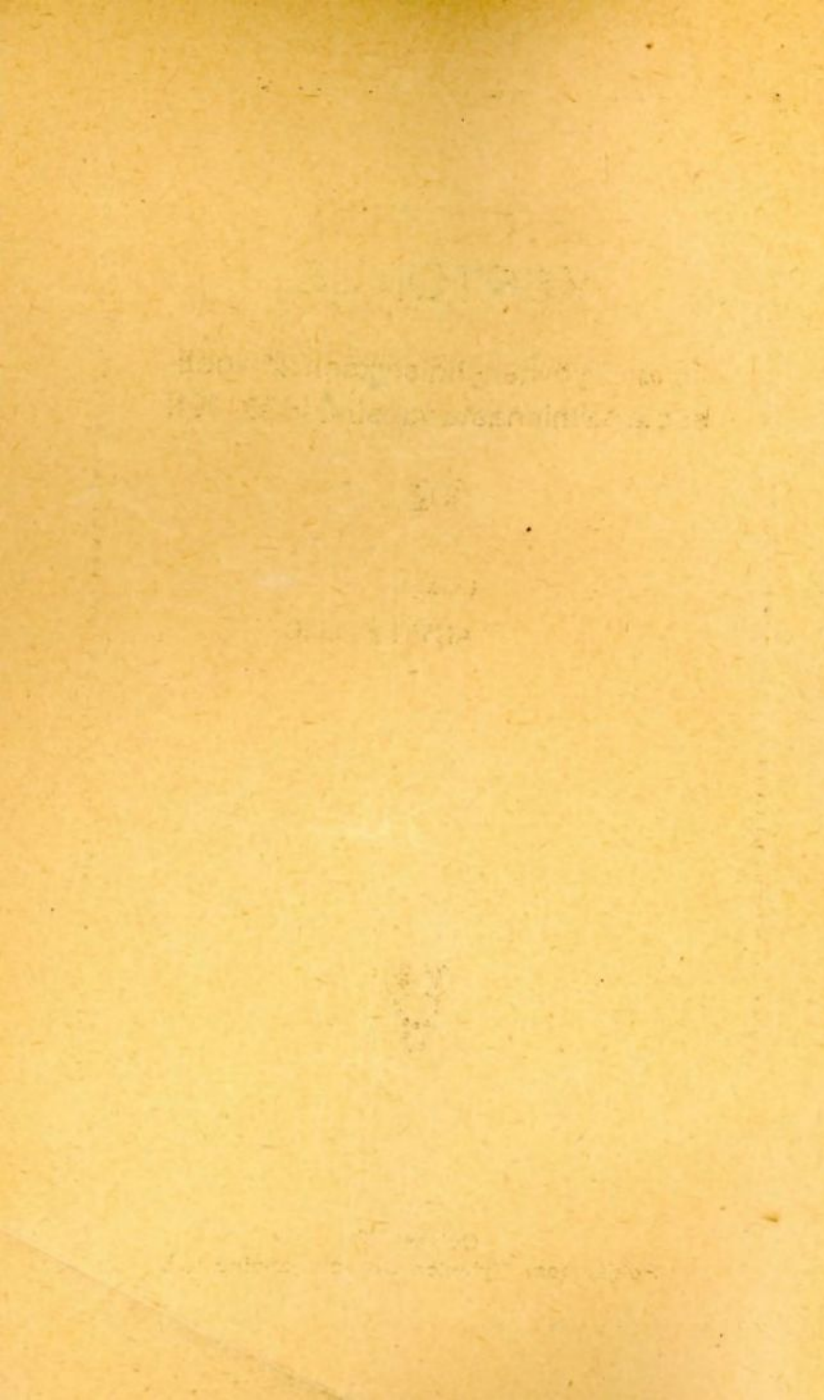

Laatinut

ANTTI KALLIO

Oulussa 1911
Pohjanmaan Työväen Osuuskirjapaino r. l.

1 parvekohistoriikki 329. 19/10 (1980)
1 Työväenyhdistykset K
1 Oulun Työväenyhdistys

KERTOMUS

Oulun Työväenyhdistyksen 25-vuotisesta toiminnasta vuosina 1886—1911

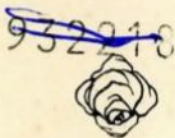

Laatinut
Antti Kallio

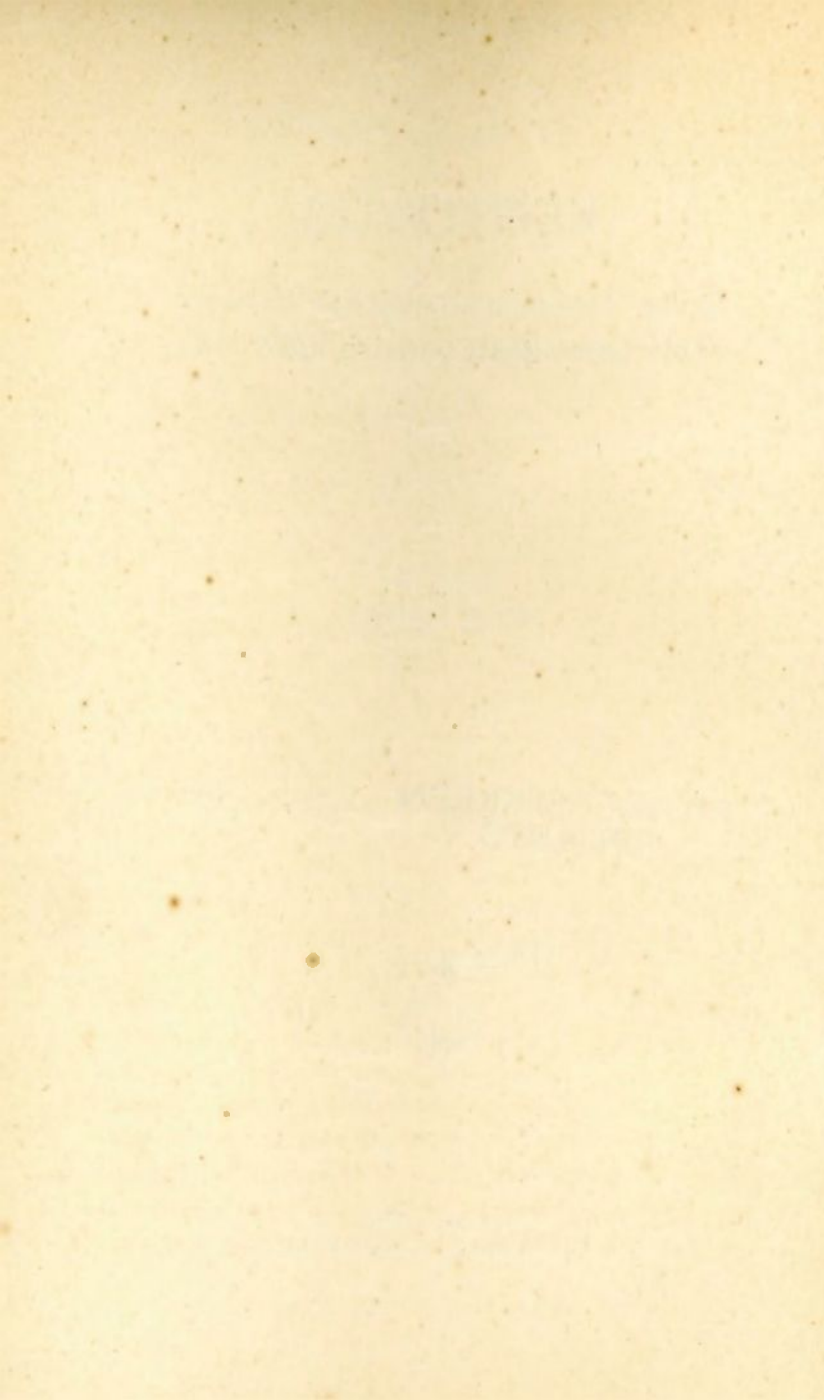
**TYÖVÄENLIIKKEEN
KIRJASTO**

•Kaikkien maiden työläiset,
liittykää yhteen.◊

Karl Marx.

Oulussa 1911
Pohjanmaan Työväen Osuuskirjapaino r. l.

Kertomus

Oulun Työväenyhdistyksen 25-vuotisesta
toiminnasta vuosina 1886—1911.

Ne suuret aatevirtaukset, jotka viime vuosisadan keskivaiheilla alkoivat voimakkaina liikkua suurissa sivistysmaissa, nostattaen 5:n säädyn, työtätekevän luokan itsetietoiseen etujensa valvomiseen, ja joista 19:sta vuosisata on saanut sosialidemokratian vuosisadan nimen, löysivät vasta vuosikymmeniä kestäväen ajanjakson kuluttua tiensä meidän syrjäiseen maamme. Olihan kommunistinen manifesti julkaistu useilla Europan kielillä jo 1847—48, ensimmäinen Internationale perustettu Lontoossa 1864, eikä Suomen köyhälistöllä ollut niistä mitään tietoa. Ne niukat, lyhyet uutiset mitä sen aikuiset ja myöhemmätkin sanomalehdet ulkomaan tietoina asioista sisälsivät, olivat laaditut siihen muotoon, että nekin, jotka sanomalehtiä seurasivat, saivat aivan vääristellyt tiedot tapahtumista. Niissä maalattiin ulkomaiden työväen pyrkimykset niin kamaloiksi ja rikollisiksi, ettei muka Suomessa koskaan saa jalansijaa semmoiset aatesuunnat, ja että maamme on kaikella muotoa niiltä varjeltava. Toinen seikka, että työväenliike vasta hiljan alkoi meillä oli, että Suomen köyhälistö oli hajallaan asuvaa maalais-

köyhälistöä. Suurteollisuus, niinkuin kaikki muukin, alkoi vasta myöhään luomaan varsinaista tehdastyöväestön laumaa köyhässä maassamme.

Olot kuitenkin meilläkin, kuten kaikkialla muuallakin, kehittyivät vissiin suuntaan. Suurteollisuus valtaa jalansijaa, hävittäen tieltään käsiteollisuuden. Ja sikäli kuin työaloja kaupunkipaikoissa ja pääoman luomissa työkeskustoissa avautuu, virtaa maalta irtolaisväestöä noihin keskustoihin tarjoamaan työvoimaansa. Maalais-irtolaisväestön muodostuminen onkin nopeaa. Maan saanti — vaikka maata kyllä runsaasti olisi — on peräti vaikeaa ja monimutkaista, melkein mahdotonta. Siksipä onkin maalaisköyhälistö yksinomaan maataomistavan luokan mielivallan alaisena, eläen heidän imemänään heidän maillaan torppareina ja mökkiläisinä. Hallituksen puolelta ei ole paljon mitään saatu aikaan tilattoman väestön vuosi vuodelta yhä kasvavalle lisääntymiselle, vaikka säädyissä on se ollut melkein poikkeuksetta tärkeimpiä kysymyksiä. V:ta 1863 on sitä jauhettu ja annettu asetuksia, jotka kuitenkin, omistavien luokkien etujen turvaamisen takia, ovat jääneet vaille mitään varsinaista parantavaa merkitystä, kunnes se lopulta sotkeutui valtion asettamaan komiteaan, joka asetettiin »kaikinpuolisesti tutkimaan tilattoman väestön asemaa.« Samoin on vähätuloksista ollut torppari- ja mäkitupalaislainsäädäntäkin. — Kasvava irtolaislauma olikin kiitollinen maaperä kasvavalle suurteollisuudelle. Olihan sille kyllin tarjolla halpaa työvoimaa.

Kun 1879 vuoden elinkeinolaki annetaan, joka oli hallituksen esityksestä hyväksytty 1877 vuoden valtiopäivillä, ja joka suopi melkein rajattoman elinkeinovapauden, alkaa kaupunkilaisköyhälistökin muodostua nopeammin. Jo aikaisemmin oli, seuraten Euroopas-

sa, etenkin Saksassa ja Skandinaaviassa virtaavaa vapaampaa käsitystä elinkeinosta, sallittu joitakin elinkeinovapauksia. Jo v:nna 1859 voidaan välttää ammattikuntalain säädöksiä. 1863 vuoden valtiopäivillä hyväksytään uusia määräyksiä ja v. 1868 koko vanha ammattikuntalaitos kumotaan.

Kun sitten ulkomailla, jossa kehitys muutenkin on ollut edellä ja nopeampaa, alkaa työväenliike kohota huomattavaan asemaan, ryhtyvät meidän teollisuudenharjoittajat ja vallassaolevat suojelemaan maattamme, ettei »villitys« tänne pääsisi. Lainsäätäjätkin saadaan kallistamaan korvansa näille suojelushankkeille. Olivathan ne omistavien luokkien valitsemia. Kun vuoden 1882 valtiopäivillä on suojelustarkoituksessa tehty porvarissäädys anomus useista työväenlainsäädäntöä koskevista kysymyksistä, lausuvat säädyt, pyytäessään asetettavaksi valiokuntaa anomusta tutkimaan: »koska oikeuteen ja kohtuuteen perustuva lainsäädäntö, joka piti yhtä paljon silmällä työnantajien kuin työntekijäin etuja, epäilemättä olisi omiansa meillä isäntien ja työväen yleensä hyvää väliä vahvistamaan ja siten oikeaan aikaan estämään useammassa maissa esiintyviä väkivaltaisia riitoja.« Siinähan on selvä tunnustus, että vallassaolevat tunsivat aseman ja tiesivät keinot miten »uhkaava vaara« olisi vältettävä. Mutta siinä oli toinenkin vaara tarjona. Tekeillä jotakin tuntuvaa ja tyydyttävää työväen hyväksi, joutuvat omat luokkaedut vaaraan. Siis parempi itselle tehdä niin vähän kuin mahdollista. Ja sitäkin vähää, mitä laki vaati työväen turvaamiseksi, osasivat asianomaiset sopivasti kiertää, sillä eihän työväki tuntenut lakia ja asetuksia.

Samassa »ulkomaisen villityksen« suojaamistarkoituksessa alkoivat pikkuporvarit ja teollisuudenharjoit-

tajat 1890 luvulla perustaa työväenyhdistyksiä. Ker-
toohan Suomen työväenliikkeen ensimmäinen, monivuo-
tinen johtaja v. Wright itse nähneensä Saksassa paljon
riitaisuuksia työnantajain ja työntekijäin välillä, jotka
hän päätti täällä välttää innokkaan uudistustyön avul-
la. Samoin lausuu hän eräässä kirjoituksessaan työ-
väenkalenterissa v. 1893, että työnantajien on lukui-
sasti liityttävä työväenyhdistyksiin, joissa he vaiku-
tusvallallaan voivat aikaansaada hyödyllisiä paran-
nuksia sekä estää järjettömien vaatimusten esiintymis-
tä. Tämä menestyi kyllä hyvin niin kauvan kuin työ-
väki itse heräsi näkemään tilansa ja itse ajamaan
omaa asiaansa, jolloin se otti haltuunsa työväenyhdis-
tykset. Toinenkin seikka oli, joka ajoi keskisäädyn
perustamaan työväenyhdistyksiä. Se kansallisuus-
taistelu, jonka Snellman oli herättänyt, aina Ruotsin
vallan ajoilta asti vallassa-ollutta ruotsinkielistä- ja
mielistä ylimyssäätystä vastaan, oli samoihin aikoihin
kiivaassa käynnissä. N. s. suomimieliset tunsivat täs-
sä taistelussa tarvitsevansa apunaan alemmatkin kan-
sankerrokset. Tässä tarkoituksessa ryhtyivät he pe-
rustamaan ja johtamaan työväenyhdistyksiä. Ainakin
Oulussa näyttää tämä viimeksimainittu seikka olleen
tärkeänä tekijänä työväenseuraa perustettaessa.

Jo 1870-luvulla oli Oulussa toiminut n. k. Työväen
iltaseura, johon kuului pikkutalojen omistajia, ent. me-
rimiehiä, alempia virkamiehiä, käsityöläismestareita
ja jokunen valistuneempi työmieskin. Seura tilasi jä-
senilleen sanomalehtiä ja osti kirjoja, joita vuoronpe-
rään jäsenille lainattiin ja jätettiin sitten seuran kir-
jastoon. Seuran tarkoitus oli niinmuodoin hankkia
jäsenilleen tietoa. Jonkun aikaa ilmestyi seuran kes-
kuudessa myöskin käsinkirjoitettu sanomalehti, josta

näyttää, että seura otti osaa myöskin yhteiskunnalliseen toimintaan. Muutoin seura toimi ilman virallisesti vahvistettuja sääntöjä. Oulun työväenseura johtaa juurensa tästä iltaseurasta. Samojen miesten toimesta oli 3:ksi päiväksi tammikuuta 1886 kutsuttu sanomalehti-ilmoituksilla kansalaisia kokoon, merimies J. Kosusen taloon, keskustelemaan josko kaupunkiin perustettaisiin työväenseura. Kokoukseen oli saapunut — mainitaan kokouksen pöytäkirjassa — useita kansalaisia asiasta keskustelemaan. Kokouksen osanottajain lausunnoista käypi selvästi ilmi, että tarkoitus oli saada alemmat kansankerrokset, työväestö mukaan suomenmielisten taisteluun hallitsevaa ruotsalaisporvaristoa vastaan. Paikkakunnalla oli jo ennestään suomimielisillä yhdistys, Suomalainen klubi. Kokouksen puheenjohtaja maisteri K. F. Kivessä esittääkin, että työväestö yhtyisi mainittuun klubiin, jossa oli jäsenmaksukin sitä varten esitetty alennettavaksi. Hänellä on 9 kannattajaa, vaan kokouksen enemmistö kannatti perustettavaksi erityisen työväenseuran, koska heidän mielipiteensä mukaan työväkeä on kaksi luokkaa, ylempi ja alempi ja tulisi tämä uusi seura nimenomaan perustettavaksi sitä alempaa luokkaa varten. Tässä kokouksessa lausuttiin työväenseuran syntysanat, vaikkakaan ei varsinaista päätöstä tehty perustamisesta. Sääntöehdotusta laatimaan valittiin: merim. J. Kosunen, kirkkoväärti J. Hintza, muurari A. Hautajärvi, kauppias J. Niiranen, kauppakirjuri K. Niskanen, merimies J. Limmi ja v. t. kaup.-vouti A. Åsvik. Samassa kokouksessa päätettiin myöskin — koska siihen oli nimenomaan kutsuttu ent. Iltaseuran jäseniä — lahjoittaa Iltaseuran kirjasto Työväenseuralle, jos se tulee perustetuksi.

Seuraava kokous, jota mainitaan seuran perusta-

miskokokoukseksi, pidettiin helmik. 17 p:nä samana vuotena. Tässä kokouksessa tarkastettiin komitean laatima sääntöehdotus ja valittiin entisen komitean lisäksi laittamaan säännöt kokouksen hyväksymään muotoon sekä hakemaan niille asianomaisen vahvistuksen: muurari F. Forss, vahtimestarit M. Siik ja G. Åhlberg. Nyt oli seuran perustaminen tapahtunut ja erityinen toimikunta valittiin sitä tarpeentullen kokoon kutsumaan.

Seuran tarkoitus ilmenee sääntöjen 1:ssä pykälässä: »Oulun työväenseuran tarkoituksena on olla yhdysiteenä Oulun työväen kesken, edistääkseen heidän parastansa sekä henkisessä että taloudellisessa suhteessa.« Toimikunta ilmoittaakin kokouksen maalisk. 7 p:ksi. Tässä kokouksessa valitaan seuralle väliaikainen johtokunta, kun eivät säännöt ole vielä joutuneet vahvistuksilta. Tämä johtokunta jäi sittemminkin paikoilleen, kun säännöt 30 p. maaliskuuta saivat vahvistuksen. — Sivumennen mainittakoon, että Oulun työväenyhdistys on maamme vanhimpia. Waasaan oli perustettu v. 1883, Helsinkiin 1884 ja Oulun työväenseura on kolmas järjestyksessä.

Ensimmäiseen johtokuntaan valittiin puheenjohtajaksi G. Åhlberg, varapuheenjohtajaksi J. Niiranen, jäseniksi J. Kosunen, muurarit F. Toppi ja F. Forss sekä emännät E. Holmström, K. Ohukainen, S. Mathlin ja L. Haataja, rahastonhoitajaksi E. Holmström. Johtokunnan vaali osoittaa, että seura tahtoi antaa tunnustuksen naisten tasa-arvoisuudelle. Pian kuitenkin naiset, oman huolimattomuutensa takia menettävät tämän miesten heille osoittaman luottamuksen. Jo seuraavana vuotena täytyy seuran tehdä päätös, että naisten tilalle valitaan miesjäsenet, kun naiset eivät käy kokouksissa. Ja toistakymmentä vuotta myö-

hemmin eli 1898 mainitsee tunnettu nimimerkki M. Vesa työväen kalenterissa harvinaisena huomioonotona, että neiti M. Ruotsala on valittu työväenyhdistyksen johtokuntaan. Ensimmäisenä huolena alkavalla seuralla oli varojen hankkiminen. Vapaaehtoinen keräyskin tuotti kovin vähän, vaan seuran älykkäät emännät tiesivät, että työ on kaiken rikkauden lähde ja ehdottivat perustettavaksi käsityötoimikunnan varojen hankkimiseksi, joka perustettiin. Käsityöseuroja onkin seuralla ollut koko toiminta-aikansa harvase talvi. Seuran alkuaikoina oli käsityöiltamilla, joita pidettiin joka viikko, toinenkin merkitys, kuin ainoastaan rahavarojen hankkiminen. Ne muodostuivat vilkkaiksi seurusteluilloiksi seuran jäsenten kesken. Niihin kokoontui nuorisoa ja vanhempaakin väkeä tarinoimaan, pidettiin esitelmiä, lausuttiin runoja ja väliin laulettiin, joten ne saivat henkisen, kasvattavan merkityksen. Varojen hankkimiseksi valittiin myöskin huvitoimikunta aina kahdeksi viikoksi kerrallaan, joka aika oli seuran kokousten väliaika. Ensimmäisiä puuhia oli luonnollisesti saada huoneusto seuran toimintaa varten. Tiedusteltiin Hupi ja Hyötyseuralta, joka oli puoliherraskaisten huvitteluseura, huonetta, vaan saatiin kieltävä vastaus. Silloin päätettiin pitää kokoukset toistaiseksi Westmanin raittiusravintolassa. Keväällä saatiin kuitenkin vuokratuksi omi-
tuinen huoneusto, 500 mkn vuotuisella vuokralla, merimies H. Ohukaisen talosta, nykyisen Koulu- ja Pakkihuoneenkadun kulmuksesta. Olipa mainittu isäntä niin suosiollinen seuraan kohtaan, että teki ilmaiseksi istumapenkkejäkin seuran huoneustoon.

Kunnallisten asiain hoitoon ryhtyy seura heti otamaan osaa. Huhtikuussa tapahtuvaan yhden valtuusmiehen vaaliin päätetään mennä. Asettaapa seu-

ra oman ehdokkaankin, kumminkin ehdolla, että jos Suom. klubi asettaa eri ehdokkaan, niin äänestetään sitä. Snellman'in juhlaa viettää seura niinkään yhdessä Suom. klubin kanssa.

Jäsentensä valistustyöhön ryhtyy nuori seura tar-molla. Huoneustoon tilataan 5 sanomalehteä, perustetaan puhuma- ja keskusteluyhdistys ja lauluseura, kesällä pidetyistä ensimmäisistä arpajaisista saaduilla rahoilla laajennetaan kirjastoa. Seuran varsinaisissa kokouksissa pidetään esitelmiä ja lausutaan runoja. Valistustyöstä puhuttaessa on erikoisesti mainittava poliisikomisarius G. Passi. Toistakymmenen vuoden ajan oli hän väsymätön uurastaja valistustyön alalla seuran keskuudessa, pitäen esitelmiä elämän eri aloilta milloin iltamissa, seuran käsityötoimikunnan ja puhujayhdistyksen kokouksissa, arvostellen ja jakaen neuvojaan joka toiminta-alalla. Oikein nautinnolla kuunteli hänen useinkin teräviä, vaan silti sopivaan ja neuvovaan muotoon puettuja, hyvästä sydäimestä lähteviä arvostelujaan esim. puhumayhdistyksessä alotteleville esiintyjille. — Kuvaavaa hyvin sen ajan poliisilaitokselle, että sen lähinnä ylin päällikkö voipi ottaa niin tehokkaasti osaa kansan sivistystyöhön.

Kova taistelu oli alottelevalla seuralla nuorison liiallista tanssikiihkoa vastaan. Niinpä nytkin syksyn tullen, kun seuran vilkkaampi toiminta alkoi, aikoi talon isäntä karkottaa seuran pois huoneistaan nuorison tanssin takia. Kokouksessa tehtiin erikoispäätöksiä tanssin rajoittamiseksi, joihin isäntäkin sillä kertaa tyytyi. Usein perästäkin täytyi seuran säätää »poikkeuslakeja« tanssin suhteen. Jos olivat innokkaita tanssin harrastajatkin, niin sitkeitä olivat sen liiallisuuden vastustajatkin. Nuorella yleisöllä, joka paraasta päästä iltamissa kävi, oli tapana etteivät he tulleet sisälle

iltamahuoneeseen ennenkuin esitelmät ja muu semmoinen, heidän mielestään ikävä ohjelma oli suoritettu ja sen perästä tanssi alkanut. Eräänkin kerran oli pihamaalla nuorta yleisöä odottelemassa ja sisällä ainoastaan yksi vanhempi henkilö ja edellä mainitun komisarius Passin piti pitää esitelmä. Ei hän jättänyt esitelmäänsä pitämättä sen takia, ettei ollut kuulijoita. Nousi tuolille ja sanoi sille ainoalle kuulijalle, että tulehan vähän lähemmäksi, että paremmin kuulet ja piti esitelmänsä, ettei yleisö päässyt tottumaan odotuksellaan ulkona syrjäyttämään iltamain henkistä ohjelmaa.

Väliaikainen johtokunta oli toimessaan lokak. 10 p:n jolloin valitaan uusi johtokunta, joka on toimessaan seuraavan vuoden 1887. Puheenjohtajana toimii kauppias K. Niskanen.

Oman talon hanke oli jo vireillä ensimmäisenä toimintavuotena, mikä olikin luonnollista, kun ei sopivia huoneustoja ollut liioin saatavissa. Muitakin suuria hankkeita on tekeillä. Puuhataan perustaa työväen eläkekassa. Tähän kassaan luovutettiin kesällä 1887 pidetyistä arpajaisista saaduista tuloista 200 markkaa pohjarahaksi. Sittemmin ei siitä näytä olleen mitään kysymystä. Samoin puuhataan työväen kauppa-osakeyhtiötä. Kauppa-yhtiö puuha oli ollut jo vireillä enemmin mainitussa iltaseurassa, olipa valittu joku komiteakin, vaan siihen se oli jäänyt. Tammik. 9 p:nä 1889 päättää seura kutsua yleisen kokouksen kaupasta keskustelemaan. Kauppa perustetaankin sittemmin nimellä Työväen yhtiökauppa (osakkeen hinta 10 mk.) ja alkoi se toimintansa kesäkuussa 1888. Kauppa oli käynnissä kymmenkunnan vuotta, vaan teki sitten, ehkä huolimattoman hoidon takia, vararikon.

Yleensä näyttää työväenseuran toiminta olleen tähän aikaan jotenkin virkeätä. Valtuusmiesten ja tak-

seerauslautakunnan vaaleihin otetaan osaa kansallismielisten kanssa. Veroäyriin perustaa ehdotetaan laskettavaksi 200 markaksi, että työväki saisi enemmän vaikutusvaltaa kunnallisiin vaaleihin. Valtuustolle esitetään yleisten töiden — etupäässä karjanlaidunten perkkauksen — teettämistä, työnpuutteen poistamiseksi. Myöskin esitetään n. k. passilaisten tehokkaampaa verottamista. Yhdessä raittiusseuran kanssa puuhataan kotimaisen työn suosijain seuraa. Puhumaseuran toimittamana ilmestyy käsinkirjoitettu sanomalehti »Kehitys.«

Kesällä 1887 muutti seura asumaan Priita Luukiselta vuokrattuun huoneustoon. Samaan aikaan asetetaan vakituinen toimikunta oman talon ostamista varten seuralle. Ensimmäisen vuosijuhlansa viettää seura 4 p:nä syyskuuta Raatinsaarella. Toukok. 1 p:nä lausuu seura paheksumisen kaupungin valtuustolle sen kielteisen kannan johdosta, jolle valtuusto oli asettanut antamassaan lausunnossa senaatin esitykseen suomenkielisen rinnakkaisosaston perustamisesta Oulun kauppakouluun. Kielitaistelu oli tähän aikaan kiihkeimmillään paikkakunnalla ja kaupungin asiain hoito oli »hurjien viikinkien« ja heidän kätyriensä vallassa, jotka säilyttävätkin valtansa luonnottomien äänestysolojen turvin, niinkauvan kuin niihin on kansanvaltainen muutos aikaansaatu. Kielitaistelun kiihkossa tekee kaupungin Säästöpankin ruotsalainen isännistö 1888 päätöksen, että pankin voittovaroista myönnetään ruotsalaisen realilyseon kannattamiseksi 30,000 mk., 10,000 vuodessa 3 vuoden ajalla. Samaan aikaan uhrataan pankin voittovaroja suomalaisenkin sivistyksen hyväksi m. m. työväenseura saapi sieltä 300 mk. vuosittain 3 vuoden aikana, kirjastonsa ylläpitämiseksi. Tuosta 30,000 mkn myöntämisestä ruotsalai-

suuden pönkittämiseksi tekee työväenseura valituksia aina senaattiin asti. Sama päätös on ehkä alkuvaikuttimena, että kaupunkiin aletaan puuhata toista säästöpankkia. Uuden pankin perustamisessa on työväenseuralla hyvinkin merkitsevä osansa. Asian esittää seuran kokouksessa maalisk. 22 p:nä 1891, seuran puheenjohtaja J. Kosunen, perustella, että koska entinen säästöpankki näyttää joutuneen yleisön epäsuosioon. Hanke saa seuran kannatuksen ja pidetään sen johdosta yleinen kansalaiskokous s. k. 25 p:nä. Tuloksena on, että paikkakunnalle perustetaan Oulun kaupunki- ja maalaiskunnan säästöpankki »Sampo«.

Syksyllä 1887 tiedusteli Helsingin työväenyhdistys silloisten maamme työväenyhdistyksien mielipidettä voimassaolevan elinkeinolain 23 §:n johdosta. Tiedusteluun antoi täkäläinen työväenseura lausunnon, että ensi valtiopäivillä olisi saatava anomus kyseessä olevan lainkohdan muuttamisesta siihen suuntaan, että Teollisuusyhdistyksien valtuustoihin saisivat työmiehet valita puolet jäseniä.

Oli luonnollista, että äänioikeusasia oli kipein epäkohta, jonka poistamiseksi oli ryhdyttävä tarmolla taistelemaan. Niin masentavan vaikutuksen olivat kierot äänioikeusolot tehneet alempiin kansankerrokseen, ettei esim. täkäläinen työväenseura, keskustellessaan kaupungin valtiopäivämiesehdokkaista v. 1888 valtiopäiville rohkene asettua edes jyrkästi puollustamaan puhtaasti suomimielisiä ehdokkaita, vaan oltaisiin tyytyväisiä, jos saataisiin valituksi edes miedompia ruotsimielisiä, kunhan vaan saataisiin väistettyä hurjat viikingit. Marraskuun 27 p:nä 1887 otetaan äänioikeusasia perusteellisen pohdinnan alaiseksi. Kokouksessa päätetään kääntyä raittiusseuran puoleen yleisen kokouksen aikaan saamiseksi. 4 p:nä

joulukuuta pidetään yleinen kokous, johon pöytäkirjassa mainitaan saapuneen neljäntäkymmentä talonomistajaa ja työmiestä. Tällöin vielä keskisäätykin eli n. k. kansallismieliset kannattivat ylimalkain »mies ja ääni« periaatetta, kuitenkin rajoitettuna jonkunlaisella varallisuussensuksella. Jokunen tämän kokouksen osanottajista oli 10 alimman äänen puoltaja, sillä perusteella, jolla sitten ratsastettiin vastustajain taholta niinkauan kuin yleinen ja yhtäläinen valtiollinen äänioikeus saavutettiin, että kansa ei ole vielä kypsynyt sitä vastaanottamaan. Kokouksen päätökseksi kuitenkin tuli seuraava lausunto: »Kokous katsoo nykyistä, kunnallisissa ja valtiollisissa vaaleissa noudatettavaa vaalitapaa, joka suopi kansalaisen oikeuksia itsekullekin siinä määrässä, kuin hänellä on varallisuutta, perin epäoikeaksi, kohtuuttomaksi ja ihmisarvio alentavaksi ja arvelee luonnollisena seurauksena siitä olevan, jos ei sitä pian muuteta, sen että vähävaraisemmissa kansaluokissa on kasvava vihaa ja nurjaa mieltä varallisempia kansaluokkia kohtaan ja että kuoleutuu vähitellen kunnallisten ja valtiollisten asiain harrastus, ne kun joutuvat harvalukuisen ylimyskunnan hoitoon, jonka tähden kokous kehoittaa Oulun Työväenseuraa, tämän kokouksen toimeenpanijaa, sillä tavalla minkä se pitää sopivampana, saattaa valtiopäiville kokoontuneitten säätyjen kuuluville se katkera mieliala, mikä kysymyksessä olevan epäkohdan vuoksi vallitsee Oulun ja arvattavasti muittenkin kaupunkien asukkaitten suuressa enemmistössä ja heidän mitä hartaimmat toivomuksensa äänivallan rajoittamisen suhteen niin että kullakin veroamaksavalla ja vaaleihin osallisella kansalaisella ei olisi kuin yksi ääni.« Asiasta laativat kokouksen päätöksen mukaisen asiakirjan kauppias J.

Niiranen, räätäli M. Leiviskä ja maisteri K. F. Kivekäs ja lähetettiin se 21 p. tammik. 1888 Oulun kaupungin edustajalle kirkkoh. W. Wallinille Helsinkiin.

Jo 1882 vuoden valtiopäivillä olivat säädyt tehneet anomuksen esityksen antamisesta äänioikeuden laajentamisesta, mikä esitys annettiin sitten v. 1885 valtiopäiville, vaan kuten tunnettua, hirttyi se sen suksesta ja ääniasteikosta punottuun nuoraan ja raukesi siis silläkin kertaa. V. 1888 valtiopäivillä ei käy juuri sen paremmin. Hra E. Rönnbäck nostaa sen uudestaan esille, lausuen m. m. että vapaita työmiehiä ja muita veroamaksavia kansalaisia pidetään valtiollisesti alaikäisinä. Kysymys kyllä lykättiin valiokuntaan vaan tällä kertaa se ei »ehtinyt« tulla käsittelyalaiseksi.

Samassa kokouksessa, jossa edellämämainitusta äänioikeusasiasta keskustellaan, päätettiin myöskin, työväenseuran aloitteesta, kääntyä senaatin puoleen anomuksella, että tammik. 16 p:nä 1877 annettu Keisarillinen julistus, jolla kielletään kaupungeissa kattamasta rakennuksia päreillä, kumottaisiin. Anomukseen kerättiin paloviranomaisten lausuntoja pärekattojen tullenkestävyydestä muihin sallittuihin kattoaineisiin verraten sekä talonomistajain nimejä. Luonnollisesti ei toimenpide tuottanut anojain toivomia tuloksia. Seikka on vaan kuvaava, että työväenseuraan kuului paljon kaupungin pikkutalojen omistajia.

Tammik. 8 p:nä 1888 pidettiin varsinainen seuran ensimmäinen vuosikokous ja luettiin ensimmäinen vuosikertomus, vaikka seura olikin jo lähes kahden vuoden vanha. Tällöin valittiin seuran puheenjohtajaksi merim. J. Kosunen. Jäseniä oli 389. Helmik. 5 p:nä valtuuttaa seura johtokunnan ostamaan seuralle talon maisteri J. G. Pentzin'iltä. Kauppakirja tehdään sa-

man kuun 9 p:nä, jonka mukaan seura saa talon haltuunsa seuraavan kesäk. 1 p:stä. Kauppasumma oli 7,500 mk., josta maksettiin 1,000 markkaa kesäk. 1 p:nä, 4,000 mk. oli kiinnityslainaa. Loppua tuli maksaa vähintään 300 mk. vuodessa ja luettiin sille 5 pros. korkoa. 4 p:nä kesäk. muutti seura omaan taloonsa, jolloin pidettiin juhla, johon oli kutsuttu toisten seurain edustajia ja kaupungin viranomaisia. Kesän aikana korjautetaan huoneustoa asuttavaan kuntoon. Pidetään myöskin kesän aikana arpajaiset, jotka onnistuvat siihen määrin, että talon velkaa voidaan v:n 1888 ajalla lyhentää 2,000 markalla.

Nyt kun oli saatu omituinen, seuran toiminnalle sopivampi huoneusto, elpyy seuran sisäinen toimintakin virkeämpään vauhtiin. Perustetaan laulukunta, ryhdytään puuhaamaan luennoita työvälle. Tähän tarkoitukseen myöntää seura aluksi omista varoistaan 100 mk. Kirjastolle oli Anniskeluyhtiön voittovaroista saatu 100 mkn avustus ja oli kirjaston nidemäärä v:n 1888 lopussa 335, joita ahkeraan käytettiin. Jäsenluku oli niinkään lisääntymään päin, ollen nyt 504 henkilöä, johon jo kuului melkoinen osa varsinaista työväkeäkin.

V:lle 1889 valitaan puheenjohtajaksi räätäli M. Leiviskä.

Oman sanomalehden tarpeellisuus tunnustettiin jo tähän aikaan. Kysymystä käsitellään vilkkaasti seuran kokouksissa. Asia kehittyikin talvella 1889 niin pitkälle, että on luvassa paikkakunnan lehdistä yksi, jonka yhteydessä lehti saataisiin ilmestymään — samoin kuin Helsingin työvällä oli v. Wright'in toimittamana suomalainen ja ruotsalainen lehti — sekä toimittajakin jo tiedossa. Varojen puutteessa lykkäytyi hanke kuitenkin toistaiseksi, johon se sitten siinä muodossa raukesikin.

Kun Helsingin työväenyhdistyksen toimesta tiedustellaan josko katsottaisiin tarpeelliseksi pitää yleinen työväenyhdistyksen edustajakokous v. 1891, kannattaa Oulun työväenseura hanketta lämpimästi ja esittää etupäässä keskustelunalaiseksi: Miten saataisiin työväenkysymys maassamme yleisemmin tunnetuksi ja työväenyhdistysten toiminta enemmän yhtenäiseksi, maalaisirtolaisväestön maahan kiinnittämisestä, äänioikeusasia, raittiusasia, kysymys normaalityöpäivästä ja urakkatyöjärjestelmästä, työväenliikkeen suhtautumisesta nuorisoon, suomenkielisen työväenkirjallisuuden vaurastuttamisesta ja eikö työväenliikkeelle olisi saatava oma äänenkannattaja. Aijottu kokous kuitenkin kiellettiin, kuten tiedetään, kenraalikuvernöörin toimesta, koska hallitus muka on jo ryhtynyt ja edelleen ryhtyy tarpeellisiin toimenpiteisiin kokoukselle esitetyissä kysymyksissä ilmenevien työväentilaa koskevien parannuksien suhteen. Ne toista sataa, ympäri maata, kokoukseen esitettyä kysymystä saivat jäädä odottamaan parempia aikoja.

Vuosi 1890, puheenjohtajana J. Kosunen, näyttää olleen vähemmän toimintarikas ulospäin suunnatusta toiminnasta. Sisäinen toiminta sitävastoin on verrattain vilkasta, m. m. puhuma- ja keskusteluyhdistys toimii virkeästi. Luennoita on myöskin pidetty, joihin on saatu kaup. valtuustolta anniskeluyhtiön voitovaroista 300 mk. Samoin kirjastolle ja lukusalille 300 mk. Jäsenluku oli vähentynyt 438.

Seuraava vuosi 1891, jolloin puhenjohtajana toimi leipuri W. Helin (nyk. Lehtovaara), josta sittemmin tuli monivuotinen Oulun työväenliikkeen johtaja, oli edellistään paljon vilkkaampi. Pidettiin sisältörikkaita keskustelukokouksia, joihin kutsuttiin työväkeä ulkopuolelta seuran. Keskustelunalaisena olivat työ-

väen asuntokysymys, kansakoulun saattaminen oppikoulujen pohjakouluksi, työväen suhteesta raittiusasiaan, jossa asetuttiin täydellisen kieltolain kannalle. Keskusteltaissa normaalityöpäivästä saatiin tulokseksi, että määrättyä pisintä työpäivää ei meidän oloissa vielä tarvita, vaan sensijaan on tarkemmin valvottava, että asetusta alaikäisten ja lasten työssäpitämisestä on tarkemmin noudatettava. Tällöinen päätös työpäivän suhteen ei ole ihmeteltäväkään, kun ottaa huomioon, että määräävänä aineksena seurassa olivat pienet käsityöläismestarit, jotka muuallakin, ei ainoastaan Oulussa, tahtoivat työväenyhdistyksien nimissä valvoa elinkeinovapauden heiltä riistämiä erikoisetuja. Heidän vaikutuksestaan tehtiin myöskin päätös, että elinkeinolakiin olisi saatava muutos, ettei ammattielinkeinonharjoittajaksi pääsisi henkilö, joka ei ole suorittanut hyväksytyä ammattinäytettä. Tämä virtaus oli käynnissä yli maan, vaan jäivät ne vaatimukset, ilman enempiä toimenpiteitä, kuolleiksi kirjaimiksi työväenyhdistyksien ja teollisuuskokouksien pöytäkirjoihin sekä vastauskirielmiin teollisuushallinnon kyselyihin v. 1885. Vuosi 1891 oli valtiopäivävuosi ja esillä oli m. m. valtioavun myöntäminen työväestön oppikursseja varten ja halpakorkoisten valtiolainojen myöntäminen työväen asuntorakennuksia varten. Molemmat tietysti raukesivat sillä kertaa. Vallassaolijain taholla kuitenkin tunnettiin, että jotakin olisi muka tehtävä työväen hyväksi — tietysti siinä vississä tarkoituksessa, ettei se kävisi heidän mielestään liika vaateliaaksi. — Oulunkin yläluokan toimesta perustetaan työväen asunto-osakeyhtiö »Intiö«, jonka toimesta rakennetaan muutamia työväen asuntorakennuksia, vaan siihen on sitten sen toiminta jäänytkin. Näihin aikoihin saapi työväenseurasta al-

kunsa Oulun työväen sairas- ja hautauskassa, joka sittemmin on kasvanut jotenkin isoksi, vaan on kaiken aikaa toiminut erossa työväenyhdistyksestä.

Isomman ja ajanmukaisemman huoneuston puutetta aletaan myöskin tuntea. Sen aikaansaamiseksi perustetaan rakennusrahasto, jonka kartuttamiseksi pidetään arpajaiset, joista tuli voittoa 787 mk. Veröäyrin perustaa tahdotaan laskettavaksi 300 markaksi, vaan sekin jää onnistumatta, vaikka sitä vaatimassa olivat myöskin n. s. kansallismieliset. Valtuustolta sai seura tänäkin vuonna luennoita varten 300 mk. ja kirjastolle samoin 300 mk., joilla rahoilla myöskin tilataan sanomalehdet seuran lukusaliin.

Vaikka seuran toiminta on ollut vilkasta on jäsenluku kuitenkin vähentynyt, ollen vuoden lopussa ai-noastaan 250.

Puheenjohtajaksi edelleen v. 1892 valittiin W. Helin. Helmikuussa perustetaan seuran toimesta paikanvälitystoimisto, jonka johtajaksi tuli A. E. Hammar. Tämä toimisto toimi joitakin vuosia seuran katsannon alaisena. Sittemmin sortovuosien aikana, jolloin porvarien toimesta vietiin joitakin työväenmiehiä valtuustoon, saatiin paikkakunnalle kunnallinen työnvälitystoimisto, jonka johtajana on alusta alkain ollut yksi työväenyhdistyksen ahkerimpia toimihenkilöitä, muurari A. Määttä.

Talven aikana 1892 ja vielä seuraavanakin vuotena pantiin seuran toimesta toimeen oppikursseja työväelle, joissa oli oppiaineina kauno- ja oikeinkirjoitus sekä luvunlasku. Varat näihin kursseihin saatiin säästöpankin ja Anniskeluyhtiön voittovaroista. Seuraavana vuotena täytyi kurssit lopettaa varojen puutteen takia. Yleensäkin näyttävät nämä vuodet aina 1897 asti olleen laimeita toimintavuosia. Jäsenluku on aina

laskeutumassa. Tämän vuoden lopussa oli se 184 ja 1894 lopussa ainoastaan 156. Mutta kaikesta huolimatta toimi seuran kantajoukko kuitenkin uskollisesti. Tekeillä oli uuden rakennuksen saanti vanhan tilalle. Tosin se täytyi varojen puutteessa supistaa niin, että rakennettiin ainoastaan 5 uutta huonetta ja salia isonnettiin. Tarkoitukseen saatiin säästöpankki Samposta 10,000 mkn laina kiinnitystä vastaan.

Ensimmäisessä työväenyhdistysten edustajain kokouksessa Helsingissä 1893 edusti seuraa sen esimies V. Helin. Hän myöskin valittiin neuvottelevaksi jäseneksi mainitussa kokouksessa perustettuun työväenvaltuuskuntaan, jossa hän oli niin kauan kuin valtuuskunta oli toiminnassa.

Ensimmäinen edustajakokous, jossa Suomen nuori työväenliike astui ensimmäisen lapsen askeleen itsenäisempää toimintaa kohden — keskusteltiinhan siellä jo omasta ohjelmastakin »toivomuksista« ja »vaatimuksista« —, näyttää herättäneen hituisen itsenäiseen toimintaan pyrkimystä Oulunkin työväenseurassa. Ei enää luoteta aivan sokeasti, että kun mies on n. k. kansallismielinen, niin silloin hän on kaiken edistyksen ja uudistuksen harrastaja. Valtuusmiesehdokkaita aletaan jo tarkemmin arvostella. Niinpä päättää seura 1893 ottaa Suomal. klubin kanssa osaa yhden valtuusmiehen vaaliin, vaan lähetetään klubille seuraavan sisältöinen arvostelu sen asettamasta ehdokkaasta: »Vaikka pidämmekin hra W:n kykynsä puolesta etevänä, niin emme kuitenkaan voi tunnustaa, että hänellä olisi kaikkia niitä ominaisuuksia, joita Työväenseura valtuusmiesehdokkaaltaan vaatii. Nykyisenä aikana, jolloin kaupunkimme työväen aineellinen tila on mitä kurjimmalla kannalla, tarvittaisiin valtuustoon miehiä, jotka todellisesti harrastaisivat

työväen etuja.« Ja 1894 vaaditaan jo varma määrä työväen omia miehiä yhteiselle vaalilistalle.

Valtuustolta tahdotaan yleisiä töitä työttömyyden lieventämiseksi. Samoin puuhataan toisten yhdistyksien kanssa raastuvankokousta valtiollisen ääniasteikon alentamiseksi 10:een, mikä sittemmin saadaankin aikaan v. 1896.

1893 perustetaan seuraan torvisoittokunta, joka on toimessa joitakin vuosia, vaan sittemmin uinahtaa, eikä omituista soittokuntaa ole yhdistyksellä ollut näihin päiviin asti. Tosin sittemmin toimi muutaman vuoden yhdistyksen keskuudessa yksityinen soitto-kunta, joka kuului yhdistykseen osaston luontoisena.

1894 toimi puheenjohtajana komisarius G. Passi ja 1895 lehtori A. Forsman. Johtokuntaan kuuluvat m. m. pastori P. Korpi ja opettaja M. Pallari. Varsinaisia herraskaisia ei ennen ollut ollutkaan Oulun työväen-seuraa johtamassa, eikä heidän aikansa monivuotinen ollutkaan.

»Työmies«-lehden osakkeita osti seura 10 kappaletta. Samoin on sittemminkin ostettu osakkeita ja muutoin avustettu sekä »Työmiestä«, että muita työväen-lehtiä sikäli kuin varat ja voimat ovat riittäneet.

Vuoden 1895 lopussa oli seuran kiinteä omaisuus 15,000 mk. ja muu omaisuus kirjaston kanssa 10,239 mk. Jäseniä oli 178.

Vuosi 1896 on monessa suhteessa käännteentekevä merkkivuosi Suomen työväenliikkeessä. 3,000 Helsingin rakennustyöläistä taistelevat jättiläistaistelun, hankkiessaan lakon avulla itselleen 10:n tuntisen työpäivän. Muillakin paikkakunnilla tapahtuu yhteentörmäyksiä työnantajain ja työntekijäin välillä. M. m. Oulussa tekee Åströmin tehtaan useihin satoihin nouseva työväki onnistuneen lakon epämieluisan isän-

nöitsijän poistamiseksi. Entiset hyvät välit työnantajain ja työntekijäin välillä työväenyhdistyksissä alkaivat ratkeilla. Niissä käydään kiivasta taistelua 10:n ja 1:n äänen kannattajain välillä. Entiset työväenyhdistysten johtomiehet, pikkuporvarit, olivat asettuneet puoltamaan 10:ntä ääntä alimmaksi rajaksi, ettei varsinainen työväestö saisi liian suurta valtaa. Tätä taistelua käydään kiivaasti vielä työväenyhdistysten edustajakokouksessakin Tampereella, jossa Oulun työväenyhdistystä edustivat puheenjohtaja, lehtori Forsman ja W. Helin. Edustajakokouksen etupäässä keskusteltavaksi esitti Oulun työväenseura: irtolaisväestön maahan kiinnittämisestä, äänioikeudesta, kansakoulu pohjakouluksi, työväen omasta puolueesta, paikallisista ammattitarkastajista ja koko maata käsittävän työnvälitystoimiston aikaansaamisesta.

Valiokunnan enemmistö, joka kysymyksiä käsitteli, oli äänioikeusasiassa asettunut sille kannalle, että äänioikeutta ainoastaan laajennettaisiin, vähemmistö sitävastoin tahtoi ääniasteikon kokonaan poistettavaksi. Vähemmistön kannan hyväksyi työväenseura kokouksessaan.

Kaikista noista edellämainituista kysymyksistä keskusteltiinkin edustajakokouksessa, paitsi työväen omasta puolueesta. Tosin siitä oli sanomalehdissä edeltäpäin kirjoitettu ja toht. af Ursin esitti sen kokouksessakin, vaan johtava komitea hylkäsi sen kokouksen ohjelmasta. Kokouksessa erosi myöskin Suomen työväenliikkeen tähänastinen johtaja v. Wright, kokouksessa ilmenneen »jyrkän suunnan« takia. Wrightiläinen suunta eli vielä kuitenkin Oulun ja muidenkin kaupunkien työväenyhdistyksiä keskuudessa jonkun aikaa edelleenkin.

Seuran elämä ja toiminta alkaa vilkastua. Jäsenlu-

kukin on jo lisääntynyt 229. Puhumaseura on innokkaassa toimessa, toimittaen m. m. käsinkirjoitettua ja kuvitettua lehteä »Taimi«. Varoja on taas saatu kansantajuisten luennoiden pitämiseen. Näitä luentoja onkin sittemmin pidetty järjestään joka vuosi, etupäässä valtuuston myöntämällä anniskeluyhtiön voitovaroilla, milloin laveammassa milloin suppeammassa muodossa, aina siihen asti kun kaupungin valtuusto, yhdistyksen alotteesta, vihdoinkin v. 1907 suostui myöntämään varoja työväenopiston perustamiseksi paikkakunnalle.

Seuraavana vuonna 1897, jolloin puheenjohtajana toimii jälleen V. Helin, alkaa käänteen tekevä mulistus työväenseurassa. Jotkut aatteen innostamat henkilöt, etupäässä puuseppä M. V. Vuolukka, ovat muodostaneet n. k. keskuskomitean, joka alkaa levittämään, silloin ilmestymään alkavaa työväenkirjallisuutta ja sanomalehtiä. Pidetään vapaailtamia joka viikko työväelle ja kaikilla keinoin koetetaan saada varsinaista työväkeä liittymään seuraan. Seuran pikkuporvarilliset jäsenet ja johtomiehet alkavat joutua arvostelun alaisiksi. Heräävän luokkatunteen innostamat työläiset alkavat ajatella, että työväenseura on heitä varten, jossa he ennen, nimestä huolimatta, olivat tunteneet itsensä vieraksi, siellä vallinneen pikkuporvarillisen hengen takia. Nyt sitävastoin alkoivat he tuntea kutsumusta sinne, kun sosialismin vapauttavan hengettären siipien suhina alkoi soida heidän korvissaan.

Samaan aikaan alkoi myöskin ammatillinen liike saada jalansijaa paikkakunnalla. Räätelintyöntekijät olivat v. 1896 perustaneet ammattiyhdistyksen. — Oli jo joku vuosi takaperin myöskin koneenkäyttäjillä yhdistys. Räätelien yhdistys liittyi syksyllä 1897

osastonluontoisena työväenseuraan. Kun ei seuran säännöt sallineet osastojen perustamista, alettiin puuhata sääntöjen muutosta. Toukok. 16 p:nä 1898 saatiin säännöille vahvistus. Sääntöjen mukana muutettiin myöskin nimi työväenyhdistykseksi ja oli yhdistyksellä nyt oikeus perustaa yhteyteensä myöskin ammattiosastoja.

Seuran kirjasto sai v. 1897 tuntuva lisäyksen, kun täkäläinen teollisuusyhdistys lahjoitti sille koko suomenkielisen kirjastonsa, paitsi teollisuus- ja ammattikirjoja. Nideitten luku nousi kirjastossa 1,500 ja sen arvo 3,500 markkaan.

Jäsenluku osoitti nousua, ollen vuoden lopussa 338.

Vuodeksi 1898 valitaan yhdistyksen esimieheksi tohtori K. Relander (nyk. Reijovaara). Tämä osuikin osaksi oikeaan, sillä olihan vuosi juomalakkovuosi ja olihan toht. Reijovaara tavallaan koko maata käsittävän juomalakkoliikkeen alkaja. Kotkassa ilmoille laskettu huuto: »työmiehet taisteluun väkijuomia vastaan« löysi voimakkaan vastakaiun täällä. Eikähän ollut ihmekään, olihan Oulun työväenliike jo alunpitäin ollut innokas ehdottoman raittiuden kannattaja ja tukija. Harva se vuosi oli yhdessä raittiusseuran kanssa tehty anomuksia viranomaisille väkijuomakaupan rajoituksessa ja valitettu niiden turmiollisuutta.

Maalisk. 12 p:nä esittää yhdist. esimies pantavaksi lakon toimeen väkijuomain käyttöä vastaan. Asia saa innokkaan yksimielisen kannatuksen. Lakko päätetään alkaa 1 p. toukokuuta. Kokouksessa kirjottautui lakkoon 107 henkeä. Lakkotoimikunnan toimesta julkaistaan kehoitus yhtymään lakkoon kautta koko maan. Sähkökipinän tavoin sytyttää se mielet kaikkialla ja pian on lakkolistoille kirjoittautunut 70,000

15 vuotta vanhempaa kansalaista kumpaakin sukupuolta, enemmistö kuitenkin miehiä. Suurin osa lakkolaisista kuului työväenluokkaan.

Kesäk. 5 p:nä pidetään Oulussa ensimmäinen työväen kävelyretki — muualla Suomessa oli niitä pidetty jo viime vuonna —, johon oli yhdistetty juomalakkojuhla. Sankka oli se parvi, joka silloin samosi, innostunein mielin, Nokkalan kankaalle, jossa pidettiin puheita ja kirjoitettiin nimiä juomalakkoon. Lakkositoumus kesti vuoden. Sen perästä ei sillä enään ollut sitä innostusta, kun alettaissa. Semmoisenaankin oli se kyllä voimakas ilmaus ja antoi tuntuva vaikutteen kieltolakivaatimukselle ja osaltaan vaikuttii, että ehdottoman kieltolain vaatimus tuli seuraavana vuonna perustetun Suomen työväenpuolueen ohjelmaan.

V. 1898 toimittaa Oulun työväenyhdistys työväenkalenterin, joka saatiin painetuksi vasta seuraavana vuotena. Kalenteritoimikuntaan kuuluivat: toimit. J. Raappana, toht. K. Reijovaara, leip. V. Helin (Lehtovaara), asioits. A. E. Hammar ja opett. M. Pallari, viimemainittu toimitussihteerinä.

Keskuskomitea toimii edelleenkin agitatsionityönsään, luoden virkeyttä yhdistyksen toimintaan. Puhuma- ja keskusteluyhdistys samoin. (Mainitsematta on jäänyt, että puhumaseura v. 1894 oli yhdistettynä raittiusseura Pohjan Leimun puhumaseuran kanssa. Kokouksia pidettiin vuorotellen kummankin seuran huoneustossa. Toiminta oli erittäin vilkasta. Toimitettiin käsin kirjoitettua sanomalehteä »Liitto.«)

Ammattiosastoja perustettu vuoden ajalla: muurarien, puuseppäin, Äströmin tehtaan työväen, kone- ja metallityöntekijäin ja maalarien osastot, joiden kautta elämä yhdistyksessä suuresti vilkastui.

Työväen valtuuskunnan kehoituksesta pantiin toimeen tilastollinen työväenasuntojen tutkiminen. Varat, 800 mk. saatiin kaup. valtuustolta, anniskeluyhtiön voittovaroista.

Työväenvaltuuskunnalle myöntää yhdistys 50 mk. työväenpuhujan palkkaamiseen. Puhujina toimivat T. Tainio alku- ja E. Salin loppuvuodella.

Vireillä on myöskin kysymykset oman sanomalehden perustamisesta sekä isomman huoneuston aikaansaamisesta.

Sanomalehtiä vaaditaan lopettamaan kaikki väkijuomailmoitukset. Samoin vaaditaan oluen myynnin poistamista ruokakaupoista. Molemmat nämä sittemmin toteutuvatkin. Jouluk. 11 p:nä valitaan 5 hengen toimikunta järjestämään joukkoanomuksen laittamista valtuustolle mallasjuomain myynnin lopettamisesta.

Ryhdytään puuhaamaan yhdistykselle omaa lippua, joka valmistuikin seuraavana vuotena. Raittiushuomauksen vaikutuksesta tuli se saamaan sinisen pohjavärin.

Valtuusmiesvaaliin ottaa yhdistys osaa suomimielisten kanssa, omana ehdokkaana V. Lehtovaara.

Kiivaita keskusteluja oli vuoden ajalla M. Kurikan kirjasen »Mooses vai Jeesus« johdosta. Vanhoillinen aines tahtoi saada Kurikalle jonkunmoisen moitelauseen, vaan hanke raukesi, kun eivät he saaneet aikeelleen tarpeeksi suurta kannatusta.

Kesällä pidettiin arpajaiset ja huvitoimikunta oli toiminut reippaasti varojen hankkimiseksi niin että talon kiinnitysvelkaa voitiin lyhentää 3,000 markalla.

Vuoden 1899 alussa toht. Reijovaara eroaa yhdistyksen johtokunnasta. Hän oli viimeinen yhdistyksen herraskaisista johtomiehistä. Oulussa ei tapahtunut

sanottavia yhteentörmäyksiä »vanhan« ja »uuden« suunnan välillä, kuten joissakin muissa kaupungeissa esim. Porissa, vaan valtasi työväki kaikessa hiljaisuudessa yhdistyksen. Puheenjohtajana toimi M. Vuolukka sekä hänen siirryttyään pois paikkakunnalta A. Forss.

Valittiin n. k. puhemiesneuvosto, johon kuului yhdistyksen johtokunta, osastojen puheen- ja varapuheenjohtajat sekä 1 valittu jäsen itsekustakin osastosta. Tämän piti olla yhdyssiteenä osastojen välillä, harkita yleisiä kysymyksiä ja pikaisissa tapauksissa, jolloin ei ehdittäisi isompia kokouksia pitää, päättää myöskin menettelytavasta.

Teollisuusyhdistyksen taholta esitettiin pidettäväksi yhteinen keskustelukokous, jossa keskusteltaisiin työnantajain ja työntekijäin välisistä suhteista. Yhdistys ottikin tarjouksen vastaan ja esitettiin keskusteltavaksi 10:n tuntisesta työpäivästä, alimman päiväpalkan määräämisestä, urakkajärjestelmän poistamisesta, työnantajain ja työntekijäin suhtautumisesta työväenaatteeseen y. m. Teollisuudenharjoittajain puolelta kai toivottiin keskustelujen kautta saatavan palautumaan entiset »hyvät välit« työnantajain ja työntekijäin välillä. Keskustelussa selvisi sitä vastoin yhä selvemmäksi, että työnantajain ja työntekijäin edut ovat vastakkaiset, joista sattuvat välien ristiriitaisuudet johtuvat.

Turun edustajakokouksessa edustivat yhdistystä: V. Lehtovaara, A. Forss, M. Vuolukka ja M. Hoikka. Siellä perustettuun Suomen työväenpuolueeseen päätti yhdistys yhtyä ilman äänestystä. Ainoastaan pari miestä eivät hyväksyneet kaikkia ohjelman pykälää, niistä keskusteltaessa. Puolueeseen yhtymisen johdosta perustetaan paikallispuoluehallinto, johon

valittiin V. Lehtovaara, yhdist. puheenjohtaja itse-
keutettuna jäsenenä sekä osastot itsekukin valitsevat
yhden vakinaisen ja yhden varajäsenen.

Valtiollisen vakavan ajan, jonka aiheutti helmikuun
julistuskirjan julkaiseminen y. m. sortovuosien alka-
vat toimenpiteet, takia lopetettiin kaikki huvien pidot
yhdistyksen keskuudessa.

Tanskan 40,000 lakkolaiselle kerätään säännöllistä
avustusta. Samoin Helsingin leipurintyöntekijäin
lakkolaisille. Helsingin leipurimestareille lausutaan
halveksumisen osotus, että ovat tuottaneet rajanta-
kaista työväkeä leipomoihinsa.

Useita muitakin vastalauseita tehdään. Niinpä yh-
dytään Helsingin työväen vastalauseeseen, rautatie-
hallituksen menettelyn johdosta että se on hankkinut
rautateiden liikkuvaa kalustoa ulkomailta. Kaupungin
poliisivoiman lisäämistä vastustetaan. Esitetään että
maistraatti velvoittakoon oluttehtailijat ja muut väki-
juomain kauppiaat palkkaamaan järjestysmiehet
myymälöihinsä. Mikä sittemmin on tapahtunutkin.
Sanomalehti »Kaikua« vastaan pantiin jyrkkä vasta-
lause sekä päätettiin lopettaa ilmoittaminen siinä leh-
dessä, kun se usein ilkeämielisesti kertoi työväen py-
rinnöistä y. m.

Ammattikongressi-asiassa asettui yhdistys puo-
luhallinnon puolelle, tehden paheksumislausunnon
ammattiliittohallinnoille sekä samoin »Työmies«-leh-
delle, sen hävyttömän kannan johdosta »parin viime
kuukauden ajalla.«

Tänä vuonna muodostivat jotkut köörilaulua har-
rastavat henkilöt miesköörin, joka otti nimekseen
»Oras.« Kööri on siitä alkaen toiminut hyvällä me-
nestyksellä, ollen melkein ainoana laulutaiteen yllä-
pitäjänä koko paikkakunnalla. V. 1902 sai kööri toi-

sen palkinnon Limingan laulujuhilla. — Tosin oli ennenkin ollut yhdistyksen piirissä useitakin laulukööriä, vaan ne eivät ole olleet niin pitkäaikaisia. Ja samoihin aikoihin, kun »Oras« perustettiin toimi myöskin parin vuoden ajan sekakööri. Sitten suurlakon jälkeen, kun perustettiin yhdistyksen yhteyteen sos.-dem. nuorisoliiton osasto, on sillä ollut oma sekaköörinsä. Palvelijain osastolla oli niinkään jonkun aikaa oma laulukunta.

Uusia osastoja perustettu: naisosasto ja kirjansitoijain ammattiosasto.

Työväenpuhujia kävi paikkakunnalla: T. Tainio, M. Kurikka mielenosotusretkellä ja J. V. Hellberg yhdistyksen vuosijuhlissa.

Toukok. 1 p:nä tekivät paikkakunnan räätälintyöntekijät lakon, vaatien palkkojaan korjautumaan. Lako kesti kaksi viikkoa ja päättyi se työntekijäin täydellisellä voitolla.

Vuoden 1900 kehoitushuudoksi tuli yli maan: liitykää yhdistyksiin. Valtiolliset sortotoimenpiteet uhkasivat myöskin kokoontumis- ja yhdistymisvapautta. Ja heinäk. 7 p:nä annettiin mainittuja vapauksia kuristava hallinnollinen julistus. Huolella katseli Oulunkin työväestö, muiden kansalaisten mukana, kaikkia noita sortotoimenpiteitä. Yhdistyksen esimiehenä toimi A. Forss edelleenkin.

Säätyvaltiopäiville valituille porvariston edustajille lausui työväestökin evästystoivomuksiaan. Tärkeimpänä kaikista pidettiin luonnollisesti äänioikeusasia sekä erinäiset kohdat puolueohjelmasta.

Luokkaeduskunnan talousvaliokunnan menettelyn johdosta, kun valiokunta 13 äänellä 2 vastaan hylkäsi yli 160,000 kansalaisen ja 305 kunnan anomuksen kieltolaista, teki työväestö seuraavan vastalauseen:

»Me Oulun kaupungissa huhtik. 16 p. 1900 kokoontuneet kansalaiset lausumme syvän mielipahamme säätyjen talousvaliokunnan hylkäävän mietinnön johdosta, koskeva yleistä- ja kunnallista kieltolakia väkijä mallasjuoma-asiassa, jota Suomen kansalaiset joukko-anomuksella ovat ilmoittaneet tarvitsevansa. Koska talousvaliokunta näin tärkeässä asiassa sittenkin on noudattanut väkijuomain valmistajain- ja kauppiasten eikä kansan tahtoa, siksi vaadimme, että kansanedustajat käsitellessään tätä asiaa ottavat huomionsa kansan äänen ja tahdon ja käyttävät oikein sen aseman ja tehtävän, mikä heille kansanedustajina on uskottu.« — Että nämä ympäri maata satavat vastalauseet ja mielenosotuskokoukset eivät vaikuttaneet luokkaeduskunnan mieliin enempää kun itse anomukseen, on jokaiselle tiettyä.

Agitatsioonitarkoituksessa pidetään yleisiä työväenkokouksia, joissa keskustellaan sosialismista, työväen yhteenliittymisestä, työväen asunto-oloista, työlakkojen tarkoituksesta ja 10:n-tuntisesta työpäivästä kaupungin työmailla, josta viimeainitusta tehtiin anomus maistraattiin. Ammattiosastoja kehoitetaan liittymään ammattijärjestöön. Toht. af Ursinia pyydetään olemaan vielä edeskinpäin työväenpuolueen johtajana.

Kaupungin töissä olevan työväen ja erään rakennusmestarin välillä sattui joitakin rettelöitä, jotka aiheutuivat mainitun mestarin menettelystä työväkeä kohtaan. Rettelöiden johdosta keskusteltiin ensin yhdistyksen ja sitten yleisessä työväenkokouksessa. Tehdäänpä asian johdosta valitus valtuustollekin. Nämä rettelöt olivat alkusyynä ulkotyöväen osaston perustamiseen paikkakunnalle.

Syysk. 16 p:nä esittää M. Hoikka keskusteltavaksi

kaupunkilaistyöväestön yhteisestä tavarano-
stosta. Asiasta keskustellaan vilkkaasti ja valitaan 5 henki-
nen toimikunta asiaa edelleen kehittämään. Jouluk.
3 p:n kokoukseen onkin toimikunta laatinut esityk-
sensä, ehdottaen perustettavaksi osuuskaupan. Ko-
kous päättää kaupan perustaa, jonka nimeksi hyväk-
sytään Oulun yleinen osuuskuntakauppa. Samassa
kokouksessa tarkastetaan toimikunnan tekemä sään-
töehdotus ja päätetään hankkia sille asianomainen
vahvistus. Kauppa avataan kesäk. 1 p:nä v. 1902,
josta lähtien se on toiminut hyvällä menestyksellä,
paisuen miljoonakaupaksi. Kaupalla on haarakauppoja
kaupungissa ja lähiseuduilla maalla useissa eri pai-
koissa. Kaupan innokkaana puuhaajana ja ohjaajana
on, sen perustamisesta asti, toiminut teht. Otto Karhi,
joka nyttemmin on valittu kaupan ylimmäksi tarkas-
tusmieheksi. Monivuotisena ansiokkaana johtajana
toimii V. Lehtovaara. Kaupalle tehdään parasta ai-
kaa omaa 2 kerroksista liikerakennusta; ennemmin
on jo rakennettu ajanmukainen höyryleipomo.

Lokak. 14 p:nä päätetään perustaa yhdistyksen
keskuuteen säästökassa, joka alkaa toimintansa mar-
rask. 17 p:nä. Siitä saakka on kassa toiminut hyvällä
menestyksellä, nousten sen vuosittainen rahaliike
useihin kymmeniintuhansiin markkoihin. Silloin täl-
löin on ollut kyseessä muodostaa kassa pankkilaitok-
seksi, vaan on hanke vielä lykkäytynyt toistaiseksi.

Porvarillisissa sanomalehdissä oli julkaistu kirjai-
tuksia, joissa sanottiin työväen valtiollisen politiikan
alalla menneen umpiperään. Näiden päätelmien joh-
dosta keskusteltiin yhdistyksen kokouksissa. Kes-
kustelun tuloksena oli, että työväki on pysynyt vilpit-
tömästi ohjelmansa kannalla, poikkeamatta sen viit-
tomalta ladulta, joten porvarien äänitorvien kirjoituk-

set tässä, kuten monessa muussakin työväkeä koskevassa asiassa, ovat olleet turhanaikaista parjausintoa, vailla mitään siveellistä arvoa.

Helsingin työväenmiesten hanketta, kääntyä tähän aikaan, hallituksen puoleen anomuksillaan, paheksui Oulun työväki, vaikka anomukset pidettiin oikeutettuina.

Jyrkemmät vaatimukset vaaliliiton suhteen valtuusmiesvaaleissa alkavat jo esiintyä. Tänä vuonna päätetään nim., että elleivät suomimieliset ota 3 työväen asettamaa ehdokasta listalleen on työväki vaalilakossa.

Uusia osastoja on vuoden ajalla perustettu jo ennen mainittu ulkotyöväen osasto, kivityöntekijäin, nahkuriin ja ompelijattarien osastot.

Kirjastolle on saatu valtuustolta 800 mk. joten uusia kirjoja on voitu ostaa enemmän. Niteitten luku on 1,630.

Vuosi 1901 oli enemmän hajanaista yhdistyksen toiminnassa. Esimiesvaihdoksia tapahtuu usein. Vuosikokouksessa valittiin esimieheksi J. Kemppainen, sittemmin hänen kieltäydyttyä A. Selja ja hänen muutettuaan pois paikkakunnalta H. Törmä.

Valtiolliset sortotoimenpiteet alkavat ulottaa vaikutustaan yhdistyksenkin toimintaan. Yhdistykselle ei myönnetä tänä vuonna arpajaislupaa.

Yhdessä Teollisuusklubin kanssa ryhdytään puuhaamaan kaupungin valtuusmiesten lisäämistä 24:stä 30:ksi. Tämä lisäys saadaankin aikaan v. 1902.

Hyvinkään tehtaan lakkolaisten avustamiseksi pannaan toimeen iltamia sekä muuten kerätään säännöllistä avustusta. Samalla pannaan jyrkkä vastalause isännistön raa'an menettelyn johdosta lakkolaisia kohtaan. Samoin pannaan vastalause Fiskarin ja Pin-

jaisten tehtaiden omistajien, työväen kokoontumisva-
pautta törkeästi laukkaavan menettelyn johdosta.

Piispantarkastuksessa oli Kuopion hiippakunnan
piispa lausunut ankarolta, ilmeistä tietämättömyyttä
osoittavia sanoja, työväestöstä ja työväenliikkeestä.
Tämän johdosta kehoitettiin sanomalehdissä papistoa
ottamaan tarkemman selvän asioista, että voisivat
välttää väärinkäsityksiin perustuvat aiheettomat
syytteet.

Suomimielisten puoluejohtajain alkava laskeminen
alas kaltevaa pintaa valtiollisen politiikan alalla rat-
koo entisiä puoluerajoja ja hävittää yhdistyksenkin
keskuudesta viimeisetkin kansallis- eli suomimieli-
syyden rippeet — sen entisessä merkityksessä — sii-
hen määrin, että yhdistys päättää kutsua yleisen ko-
kouksen keskustelemaan valtuusmiesvaaleista puolu-
eisiin katsomatta.

Yhdistyksen toimesta toimitetaan Juhannuslehti
»Pohjan Aamu«, joka tuotti yhdistykselle jonkun ver-
ran aineellista tappiota.

Talven aikana toimitetaan tilastollinen keräys työt-
tömistä työmiehistä kaupungissa.

Puolueen edustajakokouksessa Viipurissa edustivat
yhdistystä J. Kemppainen ja neiti Katri Keränen.

Vapunpäivänä, kansainvälisenä köyhälistön juhlapäi-
vänä oli yhdistyksen toimesta jo parinakin vuotena
pidetty työväen kokouksia ja juhlia, vaikka se vasta
kesällä v. 1901 Viipurin kokouksessa juhlapäiväksi
päädettiin puolueen keskuudessa.

Jäsenluku osoitti taas hiukan laskua, ollen vuoden
lopussa ainoastaan 300. — Ettei asia ollut liioin pa-
rempi muissakaan työväenyhdistyksissä, osoittaa
puoluetilasto. Puolueen jäsenmäärä oli v. 1901 lo-
pussa ainoastaan 5,849, josta 26 puoluejärjestöä eli

yhdistystä kohden tulee ainoastaan alun kolmattasataa jäsentä.

Seuraava vuosi, 1902 tulee voimaperäisemmäksi toimintaan nähden. Kiristymistään kiristyvät valtiolliset olot, toinen toistaan seuraava yllätys sillä alalla herättävät kaikki kansankerrokset tarkemmin seuraamaan yleisiä asioita. Entiset puoluesitteet katkeilevat ja uusia ryhmyksiä alkaa muodostua. Entinen kieli-riita ei enään kykene olemaan puoluerajana sen entisessä merkityksessä. Tahdotaanpa se eräillä tahoilla tykkänään unhottaakin. Osa vanhoja suomalaisuuden johtajia ryhmittyy seuraamaan »Suomettaren« valtiollista politiikkaa, joka ei tyydytä suurinta osaa Suomen asukkaita. Nuorempi suomalainen ryhmä yhtyy valtiollisessa politiikassa, taisteluun perustuslakien puolesta, ruotsalaisen puolueen kanssa. Tässä yleisessä myllerryksessä heräävä työläisjoukko turvaa luonnollisestikin omaan puolueeseensa. Suurempia työläisjoukkoja alkaa käydä yhdistyksissä seuraamassa asiain kulkua. Uusia järjestöjä perustetaan ja entisten jäsenluku kasvaa.

Oulun työväenyhdistyksen esimiehenä toimii asioita tarkasti seuraava puoluemies, J. Kemppainen.

Tavanmukaiseen Vappukokoukseen ja kesäk. mielenosotusretkeen osanotto oli kasvanut moninkertaisesti edellisiin vuosiin verraten. Mielenosotusretkellä oli puhujana toht. af Ursin. Muita tunnetuita työväenpuhujia kävi vuoden ajalla paikkakunnalla: E. Salin, J. V. Hellberg, R. Drockila ja A. B. Sarlin.

Maalisk. 30—31 p:nä pidettiin suuri työväen keskustelukokous, jossa oli mukana m. m. 20 Limingasta vierailevaa työväen edustajaa. Kokouksessa keskusteltiin äänioikeusasiasta »Nemon« ja Danielsson'in lentokirjasten johdosta, mikä on vaikuttanut yleisen

tyytymättömyyden, onko köyhälistön otettava osaa kunnallisiin asioihin, osuustoiminnasta y.m. työväestöä lähimmin koskevista kysymyksistä.

Äänioikeusasiassa tehtiin seuraava päätös: »että työväestön on pysyttävä ennen hyväksytyssä ohjelmassaan äänioikeusasiassa; vaan otettakoon kummin-kin vastaan pienempiä parannuksia ja myönnytyksiä puolueilta, jos he niitä antavat.« Siis, että ohjelman periaatteen vaatimuksista älköön tingittäkö mitään pois, vaan otettakoon valtapuolueilta niin paljon kuin mahdollista parannuksia, jotka vievät lähemmäksi puolueohjelman vaatimusten täyttymistä.

Tässä kokouksessa Oulun työväestö määritteli lähemmin sen suunnan — sanottakoon sitä vaikka revisionistiseksi — jota se lähimmässä toiminnassaan tuli noudattamaan, ja josta se on usein saanut osakseen moitteita ja ivaakin, erittäinkin helsinkiläisen, marxilaiseksi itseään kutsuvan ryhmän taholta. Suunnalla, jota Oulun työväestö lähti kulkemaan oli maassamme muuallakin kannattajia ja on siitä puolueen kesken käyty kiivaita kynä- ja suukoputaisteluita.

Kansainväliseen sosialistiseen sihteerivirastoon päättää yhdistys yhtyä.

Turussa pidetyille agitatsioonikursseille lähettää yhdistys 1 jäsenistään, 100 mkn avustuksella.

Kesäk. 16 p:nä alkoi Korkeasaaren sahan työläisten lakko, joka kestää viikon päivät. Lakko on alkuna Oulun seutujen sahatyöläisten järjestäytymiselle. Silloin näet perustetaan sahatyöläisten osasto, joka käsittelee kaikki Oulun ympäristön sahalaitokset.

Syyskuussa tekivät suutarintyöntekijät puolustuslakon palkkojensa alentamisen puolustukseksi. Lakko päättyi työntekijäin voitolla.

Lokak. 2 p:nä päätetään, puoluehallinnon kehoituk-

sesta, ryhtyä toimiin raastuvankokouksen aikaansaamiseksi äänioikeuden laajentamiseksi porvarissäädyn valtiopäivämiesvaaleissa. Vuoden lopulla pidetäänkin raastuvankokous, jossa ääniasteikko valtiollisissa vaaleissa päätetään alentaa 2:een, jota järjestynyt työväestökin vaati. Huvin vuoksi mainittakoon, että maistraatti ehdotti laskettavaksi 1:een ääneen, siis asteikon kokonaan poistettavaksi. Asia viipyy kuitenkin senaatissa, niin että vahvistus sille saadaan vasta v. 1905. Käytännössä oli tuo saavutettu alennus ainoastaan viimeiseen luokkaeduskuntaan edustajia valittaessa.

V. 1901 oli valittu rakennustoimikunta, jonka toimenä oli ryhtyä rakentamaan yhdistyksen talon ulko-huoneita. Tämä toimikunta esittää marrask. 1902, että entinen rakennussuunnitelma peruutettaisiin ja sen sijaan ryhdyttäisiin rakentamaan yhdistykselle isompaa huoneustoa, joka nyt, toiminnan yhä kasvaessa, käypi välttämättömäksi. Kokous hyväksyi esityksen ja päätetään ryhtyä suurempaan rakennushankkeeseen. Entinen toimikunta, johon valittiin 3 lisäjäsentä, ryhtyy tekemään suunnitelmia ja pohjapiirustusta. Jouluk. 28 p:nä hyväksyy yhdistys esitetyn pohjapiirroksen 3-kerroksista kivirakennusta varten — joka suunnitelma sittemmin muutetaan pohjapiirroksen suhteen — ja valitaan rakennustoimikunta, joka on toiminnassaan — joillakin pienemmillä muutoksilla — koko työnsuorituksen ajan. Toimikuntaan valittiin A. Ahonen, A. Forss, A. E. Hammar, J. Hätälä, A. Kaakinen, S. Lohva, A. Määttä, K. Mustonen, N. Similä ja J. Ollakka.

V. 1903, jolloin esimiehenä toimii edelleen J. Kempainen, suoritetaan tämä, Oulun oloihin nähden, jättäjäistyö loppuun. Aikana, jolloin sortomahti uhkaa tu-

kahduttaa melkein kaiken toiminnan, jolloin kiristys on kehittymäisillään huippuunsa, näyttää Oulun järjestynyt työväestä, että jos ei voi toimia muulla alalla, niin voipi sitä voimakkaammin toimia taloudellisella alalla, ja nostattaa tulevillekin polville nähtäväksi muistomerkin aikaisestaan toimeliaisuudesta. Paljon oli hankkeella epäilijöitäkin. Vanhat, kaikkina aikoina mukana olleet miehet pudistivat epäillen viisaita päitään ja puoli ivalla ja säällillä kyselivät, että mistä ne rakennuksen innokkaimmat puuhaajat luulevat rahoja saavansa. Ja rahaahan siihen yritykseen etupäässä tarvittiin. Päätyihän kustannusarvio tuohon kunnioitusta herättävään summaan, 125,000 markkaan ja rakennusrahostossa oli ainoastaan 5,000 markkaa. Vaan varmasti vastasivat toiset, että onhan porvareilla pankeissa rahaa, kyllä sitä sieltä liikenee, kunhan näkevät, että sitä todenperästä tarvitaan. Raha-asioista puhuttaessa on etupäässä huomioon otettava asioitsia A. E. Hammar. Hän se oli, joka tyynellä ja varmallalla esiintymisellään rohkaisi epäilijöitä ja hänen ansiokseen on etupäässä luettava, että raha-asiat ja niiden mukana rakennuksen valmistuminen niinkin hyvin onnistuivat.

Eräänä kirkkaana maaliskuun pakkasaamuna kajahivat, kirvesmies V. Ollikkalan iskemät, ensimmäiset kirveeniskut raivaamaan alaa uudelle rakennukselle, ja pian sen perästä saapuu ensimmäinen kivikuorma perustuskiviä varten. Kesäk. 1 p:nä, kävelyretkeltä palattaessa muurataan monituhansisen kansanjoukon läsnäollessa, peruskivi, jonka alle laitettiin metallilaitikko asianomaisine muistokirjoituksineen. Vapunpäivänä tekee satoihin nouseva työläisjoukko työtä uutisrakennuksella; iltapäivällä pidetään kokous omissa tavallisilla Vapunpäiväkysymyksillä. Usein

muulloinkin, erittäinkin iltasilla, kokoontuu useihin kymmeneen nousevia työläisjoukkoja työhön rakennuksen eri työaloille.

Syysk. 20 p:nä voidaan pitää ensimmäinen yhdistyksen kokous uudessa rakennuksessa. Marrask. 22 p. pidettiin vihkimäjuhla, jolloin yhdistyksen juhlasali ja yhdistykselle tuleva huoneisto omistettiin tarkoitukseensa. Juhlaan oli kutsuttu kaikki maamme työväenyhdistykset, puoluelehtien toimitukset, puoluehallinto, kaupungin valtuusto ja rahatoimikamarin jäsenet, entisiä työväenseuran perustajia, paikkakunnan toiset yhdistykset sekä joitakin erinäisiä henkilöitä. Juhlapuhujana esiintyi J. V. Hellberg Tampereelta.

31 p. heinäk. v. 1904 oli koko talo valmis, jolloin rakennustoimik. luovutti sen yhdist. haltuun. Rakennus oli tullut maksamaan tasaluvuissa 115,000 mk. siis 10,000 mk. alle kustannusarvion. Lahjatöiden arvo oli 2,154 mk. Läänin arkkitehti arvioi yhdistyksen kiinteän omaisuuden 202,000 markaksi.

Työnjohtajina koko rakennusajan toimivat A. Ahonen ja A. Määttä.

V. 1902 olivat 10 miestä ja 5 naista, yhdistyksen nuorta väkeä, muodostaneet työväenteatterin, parempain näytelmäesityksien aikaansaamiseksi kun mitä tavallisesti seuranäyttelijöiltä oli totuttu saamaan. Alussa oli yritys vähävaativaista, näyteltiin vähemmän vaativia kappaleita. Huoneustokin teki kiusaa kun esitykset piti tapahtua entisessä ruotuväen harjoitusluoneessa, maneesissa, siksi kunnes yhdistyksen oma talo valmistui. Ja olihan henkilökuntakin tottu-

matonta. Siitä on laitos sitten vähitellen vaurastunut, täyttäen nykyään, Työväen Näyttämön nimisenä, jo suurempiakin vaatimuksia, pitäen ainoana laitoksena paikkakunnalla vireillä harrastusta näytelmätaiteeseen. Samalla ollen elävänä esimerkkinä porvarien väitökselle, että työväestö olisi taiteen ja sivistyksen vihollinen. Laitoksen puolesta on laitettu näyttämölle ja esitetty paljon vaativiakin kappaleita kuten esim. »Papin tytär«, »Tuukkalan tappelu«, »Kankurit«, »Pimeyden valtaa«, »Työmiehen vaimo«, »Pohjalla«, »Isä«, »Kullervo«, »Hevospaimen«, »Paholaisen voittaja«, »Viimeinen ponnistus«, »Unkarin mustalaiset«, »Preciosa« y. m. vähemmän tai enemmän voimia ja uhrauksia kysyviä kappaleita. Laitoksen johtajina ovat toimineet, ensimmäisenä neiti Olga Slottsberg, sittemmin toimittaja J. Tervo, näyttelijä Aaro Itkonen, neiti Alli Silander, rva Mimmi Talvitie, kirjailija Kössi Kaatra ja rva Aili Stenman.

V. 1903 puoluekokous oli määrä pitää Oulussa, vaan keskeneräisen rakennuksen takia esitti yhdistys, että puoluehallinto tällä kertaa siirtäisi kokouksen muualle. Kokous pidettiinkin Forssassa, jossa yhdistystä edustivat J. Kemppainen ja K. Ahmala. Yhdistyksen puolesta esitettiin keskustelukysymyksiksi: koko maata käsittävän työväen paloapuyhtiön perustaminen ja eikö työväestön olisi jo aika ryhtyä perustamaan maanosto-osuuskuntia. Evästyskeskustelussa hyväksyttiin puolueen nimi muutettavaksi Suomen sosialidemokraattiseksi puolueeksi sekä ohjelmaehdotus kokonaisuudessaan paitsi 5:n kohdan loppuosa tahdottiin muutettavaksi, että uskonnonhistorian opetus olisi säilytettävä kouluissa.

Syksyllä lähetti yhdistys työväenpuhujan Oulun lähiseuduilla oleville, isommille työpaikoille levittämään työväenaatetta ja perustamaan järjestöjä. Talvella n. s. »nälkätalvena« kävi yhdistyksen lähetti Kajaanin kihlakunnan nälkäkulmilla jakamassa avustusta, jota Ameriikassa olevat suomalaiset, etupäässä raittiusseura »Miekka« New York mills. minn., olivat keränneet ja lähettivät yhdistyksen toimesta jaettavaksi hätääkärsiville, ehdolla, ettei avustuksesta saa vaatia mitään vastaavaa työtä. Lähetti sai kokea valtion hätäapukomitean asiamiesten, kuntain virkailijain ja jopa eräässä paikassa nimismiehenkin puolesta vastustusta. Jaosta on aikoinaan julkaistu kertomus ja tilitys sanomalehdissä.

Useana vuotena oli yhdistys pyytänyt valtuustolta rakennusrahastoonsa jotakin summaa anniskeluyhtiön voittovaroista, tulematta pyynnön kuitenkaan huomioon otetuksi. Tänä vuonna on valtuusto niin anteliaalla päällä, että myöntää tarkoitukseen 5,000 mk. Samoin vielä kahtena seuraavanakin vuotena, vieläpä v. 1905 1,000 mk. lisäksi näyttämön sisustusta varten. Uusia osastoja perustettu läkki- ja peltiseppäin osasto.

Jäseniä oli yhdistyksessä vuoden lopussa 1,077.

V. 1904 alkoi vieläkin huolestuttavammilla enteillä sortovallan puolelta kuin edeltäjänsä. — Yhdistyksen esimiehenä toimi edelleenkin J. Kemppainen, jonkun pienen väliajan A. Kesti-Helia. — Tavanmukainen työväen mielenosotusretki kiellettiin poliisiviranomaisten puolelta. Sitävastoin teki yhdistys kävelyretken Vappunpäivänä ulkopuolelle kaupunkia, jossa oli tavanmukainen vappu-ohjelma. — Silloin ei vielä poliisi sekaantunut asiaan. — Huvitoimikunnan aikoma kesäjuhla samoin kielletään poliisin toimesta ja kaikkien iltamain ja huvitilaisuuksien ohjelmat vaaditaan poliisilaitoksen

tarkastettaviksi. Yhdistyksen toimihenkilöitä ja johtokunnan jäseniä juoksetetaan poliisikamarissa kuulusteltavina, jopa viedään sinne yhdistyksen pöytäkirjatkin, jossa niitä pidetään tarkastettavina viikon päivät. Poliisi vartioitsi hyvin visusti koko yhdistyksen taloa. Kaikki nämä toimenpiteet tuottivat hankaluutta ja selkauksia yhdistyksen toiminnalle. Johtokunnan jäseniä erosi vähäväliin samoin tapahtuu puheenjohtajan vaihdoksia useita. Mielipiteet menettelytavasta, näinä sekasorron aikoina, alkavat jyrkästi erota jäsenien kesken toisistaan. Tällöin alkaa varsinaisesti muodostua n. s. juttutupa, kun iltasin kokoonnutaan vapaasti asioista keskustelemaan. Juttutupa onkin sittemmin pysynyt virkeässä toiminnassa.

Ylimääräisessä puolueen edustajakokouksessa, syysk. 26—28 p:nä Helsingissä, edusti yhdistystä K. Ahmala. Kokouksen pääasiallinen tehtävä oli määrittellä menettelytavasta lähestyvissä valtiopäivämiesvaaleissa. Oulun työväestön mielipide oli, että vaaliin on otettava osaa senlaisen puolueen kanssa, joka ehdokkaikseen asettaa henkilöitä, jotka kannattavat muutoksia äänioikeuteen lähinnä järjestyneen työväen vaatimaan suuntaan ja että valtiopäiville on saatava niin monta sosialidemokraattia kuin mahdollista. Omaksi ehdokkaakseen asetti Oulun järjestynyt työväki puoluetoveri J. K. Karin Turusta, joka kysyttäessä suostuikin ottamaan ehdokkuuden vastaan. Vaalivalmistuksia tehtiin edustajakokouksen aikana, ja kun kokouksen päätös ehti tietoon olivat vaalit jo aivan lähellä. Oulun järjestynyt työväki otti osaa vaaliin, joten edustajakokouksen päätös tuli tavallaan ri-
kotuksi. Menettelystään antoi tšekäläinen työväenyhdistys selityksen, joka silloista asiaintilaa kuvaavana tulkoon tässä kokonaisuudessaan julkisuuteen:

»Suomen työväen paikallinen osa Oulussa on jo Forssan kokouksesta saakka ollut — ja yhä edelleenkin on — järkähtämättömästi sitä mieltä, että ensi tuleville valtiopäiville on saatava työväenpuolueen omia miehiä, esittämään ja vaatimaan vallassaolijain luokkaeduskunnalta enemmän huomiota työväen oikeutetuille vaatimuksille ja tarmokkaasti ajamaan niitä lakiehdotuksia, joita Forssan kokous päätti ensi valtiopäiville lähettää. Onhan päivän selvää, että on työväenasian edistymiselle mitä suurimmasta merkityksestä että työväen omia miehiä, mitä enempi sitä parempi, on mukana siinä laitoksessa, joka kansaneduskunnan nimellä koko kansalle lakeja laatii. Yhä enemmän varmistui tšekäläisen järjestyneen työväen mielihope yllämainittuun suuntaan, kun säätyjen kokoonkutsuminen tapahtui ja vaalipuuhat alkoivat, jolloin tuli näkyviin porvarillisten puolueitten heikkous, jota työväenpuolueen, valtaanpyrkivänä puolueena, tulee hyväkseen käyttää.

Näillä edellytyksillä ryhdyimme jo vaalivalmistuksiin ennenkuin ylimääräinen puoluekokous oli kokoon kutsuttukaan. Olettamalla ja osaksi sanomalehdistä näkemällä niitä evästyksiä, joita eri paikkakuntien työväenyhdistykset edustajilleen antoivat, olimme vakuuttettuja, että ylimääräinen puoluekokous tulee seuraamaan Forssan kokouksen merkitsemää tietä: valtiopäiväin kautta vaikuttaa sosialidemokraattisten tarkoituserien saavuttamiseksi. Uskoimme, että neuvotel- laan ainoastaan siitä, miten saataisiin mahdollisimman useita järjestyneen työväen edustajia ensi valtiopäiville. Kun emme osanneet aavistaakkaan, että ylimääräinen puoluekokous tulee tekemään päätöksen, jolla tahdotaan seisauttaa työväenasian edistystä, toimimme edelleenkin innolla vaalin hyväksi, puoluekokouksen päätöstä odottamatta.

Täysin tietoisina seurauksista, emme noudattaneet puoluekokouksen lyhytnäköistä, epäonnistunutta päätöstä. Jo siitäkin syystä, että kokous oli hätiköimällä ja osaksi puolueen sääntöjä syrjäyttämällä kokoonkutsuttu, emme voi antaa sille täyttä tunnustusta. Ei esim. oltu kysytty kaikkien puoluehallinnon jäsenten mielipidettä, eikä keskustelukysymyksiä ja alustuksia lähetetty edeltäpäin puolueeseen kuuluville yhdistyksille keskusteltavaksi ja niinollen oli koko yritys »epäperustuslaillinen«.

Asiain näin ollen ei Oulun järjestynyt työväki hyväksy ylimääräisen puoluekokouksen päätöstä, jolla riistetään maamme lakiasäättävästä eduskunnasta nekin ainoat harvat edustajat, jotka siellä olisivat tulleet ajamaan työväen oloja parantavia lakisäädösehdotuksia. Ottamalla huomioon, että ensi valtiopäivillä tulee esille työväkeä ja koko kansaa tärkeästi koskeva äänioikeuskysymys, jota todella kansanvaltaiseen suuntaan ajavat ainoastaan järjestyneen työväen edustajat, ja joka on lähtökohta koko työväen yhteiskunnallisten parannustarkoituserien saavuttamiselle, on puoluekokouksen päätös anteeksiantamaton taktillinen erehdys, jonka kannattajia pidämme puolueohjelman toteutumisen jarruttajina.«

Vastauskirjelmässä oli vielä moitelause Työmieslehdelle, että lehti soimasi edustaja Karia porvariston suosioon pyrkiväksi onnenonkijaksi.

Tämä sama kanta, valtiopäivämiesvaalien suhteen on vielä vallalla seuraavanakin vuonna, 1905, jolloin esimiehenä toimii A. E. Hammar. Niinpä evästyksenä ylimääräiseen edustajakokoukseen valituille edustajille lausutaan: että tuleviin valtiopäivämiesvaaleihin on työväen otettava tarmakkaasti osaa. Tehtävä liitto toisten puolueitten kanssa visseillä ehdoilla. Puolue-

kokouksen vaalilakkopäätöstä ei kuitenkaan enään rikkottu. Kokouksessa edustivat yhdistystä: H. Törmä, K. Ahmala, K. H. Rissanen, K. Lindfors ja Olga Leinonen.

Helmik. 19 p:nä pantiin toimeen mielenosotusretki, jolloin 6—7 tuhatta kansalaista pani vastalauseen hallituksen äänioikeuslakiehdotusta vastaan. Kesäkuun mielenosotusretkellä, jota ei enään poliisin taholta esitetty, oli mukana 6 tuhatta henkilöä. Puhujana puoluetoveri J. K. Kari.

Maaliskuun 19 p:nä päätetään esittää valtuustolle työväenopiston perustaminen. Valtuusto ottaa asian huomionsa. Asia venyy kuitenkin niin pitkälle, että vasta v. 1907 asetetaan komitea, johon yhdistyksen valitsee edustajia, perustamista pohtimaan. Opisto päätetään perustaa ja marraskuussa v. 1907 alkaa se toimintansa.

Toukok. 1 p:nä tekevät suutarintyöntekijät lakon, parantaakseen palkkaetujaan. Lakkoa kestää 5:ttä kuukautta ja päättyy se hyvin vähäisillä voitoilla työntekijöille. Lakon aikana muodostavat työntekijät jalkineosuusliikkeen, joka siitä saakka on ollut käynnissä.

Elok. 13 p:nä pidetyssä yhdistyksen kokouksessa on taas esillä oman sanomalehden perustaminen paikkakunnalle. Epäilijöitä yrityksen onnistumisesta löytyy vielä paljon. Kumminkaan ei hanke enään, kuten niin monasti ennen, pääse hautautumaan epäilyksien alle, vaan pidetään kysymystä, eräiden puoluetoverien taholta, itsepintaisesti vireillä. Syysk. 24 p:nä valitaan komitea, joka saa tehtäväkseen hankkia kustannuslaskuja, tiedustella työväenyhdistyksen ja muiden edistysseurojen mielipidettä ympäri Oulun lääniä. Tiedustelujen tulos ei ollut liioin rohkaiseva, vaan siitä huoli-

matta ei tällä kertaa hanketta heitetty. Kaikesta huolimatta päätettiin vihdoinkin Pohjoissuomen työväelle saada perustetuksi oma äänenkannattaja. Perustamispuuhiä jatkettiin kaikella sitkeydellä. Lopullisen rohkaisevan sysäyksen aikeen toteutumiselle antoi pian tapahtuva suurlakko.

Kasvavalla mielenkiinnolla alkaa Oulunkin työväki ja kaikki kansankerrokset, samoinkuin muuallakin maassamme, seurata viestejä 26 p. lokak. Venäjällä alkaneesta lakkoliikkeestä. Kuta lähemmä rajaa ja rajan tälle puolen lakkoliike läheni sitä suuremmaksi kasvoi jännitys. 29 p. lokak. saapuu tietoja lakon levenemisestä Suomeen. 31 p. aamupäivällä lakkaavat Oulun kirjaltajat työstä, pian sen perästä räätälit ja iltapäivällä alkaa yhä suurempia työläislaumoja kokoontua työväentalolle. Seuraavana päivänä seisovat kaikki tehtaat, työpaikat ja liikealat kaikkialla. Työväentalo joutuu keskustaksi, josta koko silloista yhteiskuntaa hallitaan. Täällä kokoontuu n. k. kansalliskomitea y. m. tarpeelliset toimikunnat ja päivät läpeensä samoilee tuhansiin nousevat kansalaisparvet yhdistyksen talolla ja sen ympäristöllä, saamassa niitä niukkoja tietoja asiain kulusta mitä mahdollisesti silloisissa oloissa oli saatavana. Marrask. 7 p:nä julistaa monituhansinen kansalaisjoukko lakon loppuneeksi.

Voimakas agitatio oli käynyt yli maan. Tullisella kiireellä ryhtyy herännyt työväki perustamaan uusia järjestöjä, työväenyhdistyksiä ja torppariosastoja syntyy maaseuduille, niille seuduin missä niitä ei ennen ollut. Oulun maalaiskuntaan perustetaan torppariosasto »Aura« ja yhdistykseen liittyy uusia osastoja: palvelijain, ajurien, satulaseppäin, leipurien ja pesijättärien osastot, joista pesijättärien osasto oli lyhytaikainen. — Jäsenluku yhdistyksessä v. 1905 loppussa oli 1,376.

Valtuusmiesvaaliin otti työväki osaa omalla listalla ilman mitään tulosta. Porvarien toimesta vietiin valtuustoon 3 työväen edustajaa. Tänäkin vuonna, kuten kahtena edellisenä, sai yhdistys anniskeluyhtiön voittovaroista 5,000 mk. rakennusrahastoonsa, 1,000 mk. näyttämön sisustamiseen, tavallisen apurahan luennoita varten sekä 500 mk. kirjaston ja lukusalin ylläpitämiseen. Samoin oli joinakin vuosina saatu apurahaa joidenkin yhdistyksen jäsenien lähettämiseksi yliopistollisille lomakursseille. Suurlakon jälkeen, kun porvaristo alkoi tuntea vankan maaperän jalkainsa alla, ei yhdistykselle ole enään myönnetty apurahoja mihinkään tarkoitukseen.

V. 1906 toimii yhdistyksen esimiehenä K. Ahmala. Tammikuun ajalla haetaan asianomainen lupa sos.dem. sanomalehden, Kansan Tahdon, ilmestymiselle. 19 p. s. k. ilmestyy näytenumero ja helmik. alusta alkaa lehti ilmestyä jokaisena arkipäivänä, lehteä varten perustetun osuuskunnan kustannuksella. Aika lehden ilmestymiselle olikin mitä odollisin. Ne lukuisat työväen järjestöt, joita maaseuduille syntyi ympäri laajaa Oulun lääniä, tarvitsivat mitä kipeimmin oman äänenkannattajansa. Samoin talvella puhkeava suuri tukkityöläisten lakko Pohjolassa tarvitsi myöskin totuudessa pysyvän lehden tukemaan työläisten oikeutettuja vaatimuksia ja torjumaan porvarillisten lehtien vääristeilyjä.

Paitsi lehteä, järjestettiin myöskin suullinen agitatio. Valittiin erityinen puoluetoimikunta valvomaan asiain menoa ja lähetettiin 2 puhujaa kiertämään maaseuduille, ohjaamaan jo perustettuja ja perustamaan uusia työväenyhdistyksiä. Yksinomaan Oulun työväenyhdistys käytti v. 1906 agitatioonin toista tuhatta markkaa.

Suuria uhrauksia työväeltä vaativat myöskin tänä vuonna sattuneet suuret lakot yli maan, kuten jo ennen mainittu Pohjolan tukkityöläisten lakko, Laukon, Jokioisten ja Mäntsälän torpparien lakot, Tampereen pellavatehtaan ja Lapinniemen tehtaan sekä Tornion Röytän sahan lakot sekä Helsingin metalliherrain toimeenpanema suuri tvönsulku.

Toukok. 24 p:nä pidetään Oulun agitatsioonipiiriin kuuluvien työväenyhdistyksien edustajakokous, jossa valitaan piiritoimikunta, järjestämään agitatsioonia ja olemaan yhdyssiteenä piiriin kuuluvien järjestöjen välillä. Toimikunnalla on oma vakituinen sihteerinsä.

Kevällä perustettiin myöskin punakaarti, vaan ei se ehtinyt olla toimessaan kun ainoastaan elokuuhun asti, jolloin punaset kaartit yli maan, senaatin käskystä, puoluekokouksen päätöksen nojalla hajotettiin.

Elok. 20—26 p:nä pidetään puoluekokous Oulussa. Kokouksessa hyväksytään uudet puolueen järjestys-säännöt ja vaaliohjelma. Kokouksessa edustivat yhdistystä: H. Törmä, K. Ahmala, J. Viitanen, K. Hämäläinen, K. H. Rissanen sekä rouvat Jenny Viitanen ja Anna Lindgren.

Syyskuussa pidetään Oulun l. eteläisen vaalipiirin edustajakokous.

Talvella tehtiin valtuustolle anomus väkijuomakaupan lopettamisesta. Kun asia oli valtuustossa päätettävänä, kokoontui useihin tuhansiin nouseva kansalaisjoukko kaupungintalon edustalle vaatimaan asialle kansan mielipiteen mukaista ratkaisua, vaan eivät kaupungin isät tälläkään kertaa suvainneet kallistaa korvaansa kansan äänelle.

Vuoden ajalla perustetaan sos.-dem. nuorisoliiton osasto, joka toimii virkeästi, pitäen vireillä ja levittäen sosialidemokraattista aatetta työläisnuorison keskuudessa. Osastolla on laulu- ja voimisteluseura.

Taloudellisella alalla tehtiin muutos, että yhdistys syysk. 1 p:stä lähtien otti itse pitääkseen ravintolan, joka ennen oli ollut palkkiona vahtimestarille. Toimenpide on näyttäytynyt hyötyä tuottavaksi yhdistykselle. Nyttemmin on aije ravintolaan yhdistää myökin ruokala.

Keväällä rakennettiin yhdistyksen vanhan puurakennuksen alle alakerros kivistä, sisältäen myymälä- ja varastohuoneita. Rakennus tuli maksamaan 12,405 markkaa.

Jäsenluku oli vuoden lopussa 1,622.

Muuten oli v. 1906 Oulussa, kuten kaikkialla muualakin, ylikuohuvan innostuksen vuosi. Mielel vielä hehkuivat suurlakon huumauksesta ja sattuihan vuoden ajalla vielä useita mielenkiintoa herättäviä tapahtumia, kuten ennenmainitut suuret lakot ja sulut, Viaporin kapina, poliisivoiman tavaton lisäys, venäläisten pakolaisten vainoaminen, senaattori Karin puolueesta erottaminen, Kurikkariidat y. m. Ne uudet, vasta toimintaan astuneet voimat, jotka tapausten voimakkaat pyörteet olivat herättäneet, tahtoivat toimia »jyrkästi«, vanhojen ja vakavampien taas tahtoessa pyrkiä eteenpäin vakavasti ja varmasti. Päämäärä tietysti oli kaikilla sama, ainoastaan tavasta, miten sinne pyritään kiisteltiin. Repäiseviä yhteentörmäyksiä sattui menettelytavasta kokouksissa ja vielä enemmän vapaissa keskusteluissa. Uusien aineksien intoa lisäsi kai osaltaan vielä sekin, että puolueella ei ollut tarvittavaa määrää kylliksi kehittyneitä puhujia, kun puhujien tarve äkkipikaa kasvoi niin suureksi, vaan täytyi agitaattoreiksi käyttää henkilöitä, jotka eivät itsekään olleet selvillä mitä on sosialidemokratia ja mitä se tahtoo. Heidän täytyi siis pakostakin tyytyä siihen, että saivat aikaan edes innostusta. Pian kuitenkin, kun

eri suuntien edustajat alkoivat toisiaan ymmärtää, alkoi innostukin laskeutua. Ikävä vaan, että se laskeutui niin kovin ettei enään tärkeäänkään kokoukseen saavu niinkään paljon osanottajia, että voisi kunnolleen asioista päättää, kun taas innostuksen aikoina oli vähäpätöisissäkin kokouksissa satalukuisasti osanottajia.

Samalla kun v. 1906 oli innostuksen vuosi, oli se samalla ikäänkuin päätevuosi työväenyhdistyksien sihenastiselle toiminnalle. Uusien puoluejärjestösääntöjen voimaan tultua menettivät yhdistykset entisen merkityksensä puoluejärjestöinä. Yhdistyksien asiaksi jäi ainoastaan pitää huolta taloudellisesta puolesta, kun sitä vastoin kaikki poliittinen toiminta siirtyi piiri- ja kunnallistoimikunnille.

Työväen asuntokysymys oli ollut Oulun työväenyhdistyksen tärkeimpiä huolenpidonalaisia kysymyksiä sen perustamisesta asti, vaikkakaan sillä alalla ei oltu suuria aikaan saatu. Niinpä taas v. 1905 asetettiin komitea asiaa tutkimaan. Komitean työntulokset esitettiin kaup. valtuustolle, sen toimeenryhtymiseksi asiassa. V. 1906 asetti valtuusto puolestaan komitean, johon yhdistys puolestaan valitsi 3 jäsentä. Tulos tästä olikin, että valtuusto myönti erinäisiä maa-alueita paristakin kohdin, kaupungin lähettyviltä, työväensiirtoloita varten; ryhtyipä vielä hankkeisiin saada helppokorkoisen lainankin rakentamisen helpoitukseksi, mikä ei kuitenkaan vielä ole onnistunut. Toisella näistä siirtola-alueista onkin jo jonkunlainen työväenasutus alulla.

V. 1907 toimi yhdist. esimiehenä J. Viitanen. Alkuvuosi kuluu pääasiassa eduskuntavaalivalmistukseen. Yhdistyksen ehdokkaana on M. Hoikka, joka tuleekin valituksi edustajaksi.

Talvella tekivät paikkakunnan poliisit lakon, epäkäytännöllisen poliisimestarin poissaamiseksi, samasta syystä lakkasivat myöskin pika-ajurit. Lakkolaiset pitivät kokouksiaan yhdistyksen huoneustossa.

Tavanmukaiseen Vappumielenosotukseen oli runsas osanotto. Vastalausekokouksia on pidetty sotilasmiljoonain myöntämisen ja kenraalikuvernöörin apulaisen nimittämisen johdosta.

Kesäkuulla pidettiin suuret arpajaiset, joista puhdas tulo oli yli kuuden tuhannen markan.

Valtuusmiesvaaleihin ei työväki tänä vuonna ottanut osaa, tahtoen osottaa mieltään, rahavaltaan perustuvaa kunnallista äänioikeutta vastaan, vaalilakolla.

Yhdistyksen omituiseksi juhlakentäksi vuokrattiin n. k. Junneliuksen kenttä 25:n vuoden ajaksi.

Tänä vuonna näyttää ammatillinen työväenliike alkavan elpymään paikkakunnalla. Useat osastot ovat liittyneet ammattiliittoihinsa. Sen ohessa on perustettu paikallinen ammattijärjestö.

Uusia osastoja perustettu valajain ja teurastajain ja makkaratyöntekijäin osastot, joista viimeainittu pian lakkasi jäsenien vähyyden takia.

Yhdistyksen jäsenluku vuoden lopussa oli 1,448.

Seuraavien vuosien toiminta on jokaisen tuoreessa muistissa, joten tarkempi selonteko niistä lienee tarpeeton ja kuten jo edellä mainittiin supistuu se yhdistykseen nähden ainoastaan taloudelliselle alalle. V. 1908 toimivat esimiehinä A. Pyhänniska, sittemmin H. Kallinen. Piiritoimikunnan toimeenpanemille luentokursseille avustaa yhdistys jäseniään 100 markalla. Helsingin työväen uuden talon vihkiäisissä osustivat yhdistystä M. Hoikka ja J. Viitanen.

Vuosina 1909 ja 1910 toimii esimiehenä J. Viitanen sekä v. 1911 J. R. Hanhinen. V. 1909 palkattiin yhdis-

tys puolestaan puhujan vaalipiiriin, vaalien edelliseksi ajaksi. Yhdistyksen juhlasali laitetaan asianomaiseen kuntoon. Laitos tulee maksamaan 1,300 mk. Yhdistyksen säännöt myöskin laitetaan tarkoitustaan vastaavammiksi, vaan ne lienevät jääneet vahvistuskalleen.

Toukok. 1 p:nä tekivät räätälintyöntekijät lakon, palkkaetujensa parantamiseksi, joka parin viikon perästä päättyi jotenkin pienillä voitoilla työntekijäin eduksi.

Valtiollisten olojen taas yhä kiristyyssä näyttää kiristys suuntautuvan työväenyhdistyksiinkin. V. 1910 arpajaislupaam liitettiin ehto ettei filaisuudessa saa pitää puheita eikä esitelmiä. Muifakin samansuuntaisia toimia lienee hallituksen taholla tekeillä, vaikka ne eivät vielä ole ehtineet tarkoitettuun päämääräänsä.

Tässä on lyhykäisyydessään mainittu Oulun työväenyhdistyksen neljännesvuosisatainen toiminta. Esitys on sängen puutteellinen. Monta seikkaa valtiollisen, kunnallisen ja taloudellisenkin toiminnan alalla on täytynyt jättää mainitsematta taikka vaan pinta-puolisesti luetella kuivat tapahtumat. Ammatillinen työväenliike on täytynyt niinkään melkein tykkäänään syrjäyttää. Aika ja tilaisuus ja suureksi osaksi myöskin lähteitten hajallaan olo — ei ole aikoinaan hoidettu arkistoa niinkuin olisi tarpeellista ollut — eivät ole sallineet tarpeellista syventymistä asiain esittämiselle. Ehkäpä joskus tulevaisuudessa kun Pohjanmaan työväen historia ehkä kirjoitetaan, valtiollinen, kunnallinen ja ammatillinen työväenliike saavat seikkaperäisemmän ja syvällisemmän käsittelyn.

Pienessä, melkeimpä tyhjässä alusta on Oulun työ-

väki 25 vuodessa luonut tuloksia, jotka ovat kunnioitusta herättäviä. Mittaamaton on se tiedon ja valistuksen määrä mitä yhdistyksen toimesta ja sen suoranaisella välityksellä on mainittuna aikana työväetön keskuuteen levitetty. Luennoiden, esitelmien, oppikurssien ja valistavien iltamien ohella on läpi aikojen pidetty yllä lukuhuonetta, johon on tilattu useita kymmeniä sanomalehtiä ja aikakauskirjaa. Kirjasto on niinkään ollut erikoisen huolenpidon alaisena ja on sitä ahkerasti käytetty. Kirjasto käsittää nykyään parisentuhatta nidettä kirjallisuuden kaikilta aloilta.

Aineellisella alalla ei saavutettu tulos ole vähemmän huomiota ansaitseva. Yhdistyksen puhdas omaisuus nousee nykyään jo lähes puoleentoistasataan tunnaitteen markkaan. Aineellisen tuloksen luomisessa, paitse melkein joka vuotisia arpajaisia ja valtuustolta saatuja vähäpätöisiä avustuksia, ei ole unhotettava vuosittain valittuja huvitoimikuntia. Huvitoimikuntien kautta on etupäässä nuoriso, säästämättä aikaansa ja vaivojaan, tehden palkatonta työtä, vetänyt kortensa yhteiseen kekkoon, toisinaan hyvinkin huomattavalla aineellisella tuloksella, samalla ollen koko yhdistyksen nuoren väen henkisenäkin keskuksena.

Neljännes vuosisata on kulunut Suomen työväenliikkeen lapsuusajasta. Se on mieheksi varttunut ja saanut miehen tehtävät. Se toimenpide, jolla teollisuuden harjoittajat ja heitä kannattava porvaristo lähti pelastamaan Suomen kapitalismia sen vaaralliselta viholliselta, sosialismilta, on tuottanut päinvastaisen tuloksen. Sosialidemokratian riemuvaunu on vierinyt yli maan. Tehtäköön lisää tarpeellisia teitä, että sen kulku on mahdollinen jokaiseen kolkkaan, jokaiseen korven komeroon.

